Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
TAMARA ĆAPETA
της 16ης Ιανουαρίου 2025 [1]

Υπόθεση C-600/23

Royal Football Club Seraing
κατά
Fédération Internationale de Football Association (FIFA),
Union Royale Belge des Sociétés de Football Association ASBL (URBSFA),
Union européenne des Sociétés de Football Association (UEFA),
παρισταμένης της:
Doyen Sports Investment Ltd

[αίτηση του Cour de cassation
(Ακυρωτικού Δικαστηρίου, Βέλγιο)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Μέσα έννομης προστασίας – Αποτελεσματική δικαστική προστασία – Άρθρο 47 του Χάρτη – Καταστατικό της FIFA – Αθλητικό διαιτητικό δικαστήριο – Συμβατότητα διαιτητικής αποφάσεως με το δίκαιο της Ένωσης, η οποία έχει ελεγχθεί από δικαστήριο τρίτης χώρας – Εθνικοί κανόνες οι οποίοι προσδίδουν ισχύ δεδικασμένου»

I. Εισαγωγή

1. «Καλώς ή κακώς, λίγα πάθη είναι τόσο ευρέως και καθολικώς διαδεδομένα σε ολόκληρη την υφήλιο όσο το πάθος για τον αθλητισμό. Πολλές φορές, ο συμβολισμός του είναι υπέροχος. Αναδεικνύει τις ευγενέστερες των ανθρωπίνων αρετών (την ευγενή άμιλλα, την επιδίωξη της διάκρισης, την αίσθηση του ομαδικού πνεύματος) αλλά και τις πλέον ευτελείς ιδιότητες των ανθρώπων (την εξαπάτηση και τη μαζική βία). Αποτελεί επίσης μια μεγάλη διεθνή επιχείρηση. Η ικανότητά του να κινητοποιεί τεράστιες πληθυσμιακές μάζες είναι απλώς αξιοθαύμαστη και, ως εκ τούτου, ασκεί, φυσιολογικά, ισχυρή έλξη στα πρόσωπα που επιθυμούν να χρησιμοποιήσουν τη μαγεία του προς ίδιον όφελος. Η όρεξη για άσκηση πολιτικής επιρροής και απόκτηση πλουτισμού κάνει την καρδιά να χτυπά δυνατά κάτω από το επιχειρηματικό κοστούμι, με μια ισχύ τόσο αρχέγονη όσο αυτή των ονείρων της δόξας που φούσκωναν το χιτώνιο των δρομέων μεγάλων αποστάσεων. […] Και στο επίκεντρο του ζητήματος του ελέγχου βρίσκεται το ζήτημα της απόλυτης εξουσίας θέσπισης των κανόνων και επίλυσης των διαφορών» [2].

[1] Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

[2] Paulsson, J., «Arbitration of international sports disputes», *Arbitration International*, τόμος 9, τεύχος 4, 1993, σ. 359.

2. Οι λέξεις αυτές ισχύουν σήμερα όπως ακριβώς ίσχυαν και το 1993 όταν δημοσιεύτηκαν για πρώτη φορά. Στην υπό κρίση υπόθεση, το ζήτημα που διακυβεύεται είναι αυτό του ελέγχου: ειδικότερα, η σχέση μεταξύ του συστήματος επιλύσεως διαφορών της Fédération Internationale de Football Association (στο εξής: FIFA) ενώπιον του Court of Arbitration for Sport (Αθλητικού Διαιτητικού Δικαστηρίου, στο εξής: CAS) και της αρχής της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας κατά το δίκαιο της Ένωσης.

II. Πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης

A. Οι πρωταγωνιστές

3. Η αναιρεσείουσα, Royal Football Club Seraing, η οποία εδρεύει στο Seraing (Βέλγιο), είναι ένωση μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που διέπεται από το βελγικό δίκαιο και διοικεί τον ποδοσφαιρικό σύλλογο του Seraing, ο οποίος μετέχει στη Union Royale Belge des Sociétés de Football Association ASBL (Βελγική Βασιλική Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία, στο εξής: URBSFA).

4. Όπως διευκρινίζει το αιτούν δικαστήριο, κατά τη διάρκεια της αγωνιστικής περιόδου 2013/2014, ο σύλλογος απέκτησε νέα διοίκηση «με τη φιλοδοξία να επανέλθει ο σύλλογος […] στη βελγική, ή ακόμη και στη διεθνή, ελίτ». Ο σύλλογος «εξακολουθεί, προς το παρόν, να αγωνίζεται στην 1η ερασιτεχνική κατηγορία, δηλαδή τον προθάλαμο του επαγγελματικού ποδοσφαίρου, στο οποίο εύλογα φιλοδοξεί να επιστρέψει το συντομότερο δυνατόν, πράγμα το οποίο προϋποθέτει τη δυνατότητα αθλητικής και οικονομικής ενίσχυσής του».

5. Η προσθέτως παρεμβαίνουσα υπέρ της αναιρεσείουσας, Doyen Sports Investment Limited (στο εξής: Doyen Sports), είναι ιδιωτική εταιρία συσταθείσα κατά το μαλτέζικο δίκαιο, η οποία εδρεύει στη Sliema (Μάλτα). Η επιχειρηματική της δραστηριότητα επικεντρώνεται στην παροχή χρηματοοικονομικής υποστήριξης σε ποδοσφαιρικούς συλλόγους στην Ευρώπη [3].

6. Η πρώτη αναιρεσίβλητη, FIFA, είναι ένωση μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που διέπεται από το ελβετικό δίκαιο και εδρεύει στη Ζυρίχη (Ελβετία). Μέλη της αποτελούν οι εθνικές ομοσπονδίες που είναι υπεύθυνες για την οργάνωση και τον έλεγχο του ποδοσφαίρου στις χώρες τους.

7. Η δεύτερη αναιρεσίβλητη, Union européenne des Sociétés de Football Association (στο εξής: UEFA), είναι ένωση μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, η οποία διέπεται από το ελβετικό δίκαιο και εδρεύει στη Nyon (Ελβετία) και έχει ως μέλη τις εθνικές ομοσπονδίες της ευρωπαϊκής ηπείρου.

8. Η τρίτη αναιρεσίβλητη, URBSFA, η οποία εδρεύει στις Βρυξέλλες (Βέλγιο), είναι μια βελγική μη κερδοσκοπική ένωση που αναγνωρίζεται ως δημόσιος φορέας και αποτελεί μέλος τόσο της UEFA όσο και της FIFA.

[3] Κατά το καταστατικό της, στους σκοπούς της συγκαταλέγονται, μεταξύ άλλων, α) η αγορά ποδοσφαιριστών, προπονητών και μάνατζερ, β) η εκπροσώπηση ποδοσφαιριστών, προπονητών και μάνατζερ, γ) οι μεταγραφές ποδοσφαιριστών, προπονητών και μάνατζερ μεταξύ των διάφορων ποδοσφαιρικών συλλόγων, δ) η εκπροσώπηση των ποδοσφαιρικών συλλόγων, ε) ο προσπορισμός κέρδους από τους ποδοσφαιρικούς συλλόγους ή η ανάληψη ενεργού ρόλου στην καθημερινή τους διαχείριση, υπό την προϋπόθεση της τήρησης των κανόνων της FIFA και κάθε άλλου σχετικού εθνικού ή διεθνούς κανονισμού και στ) η χορήγηση δανείων σε ποδοσφαιρικούς συλλόγους.

Β. Οι κανόνες της FIFA που αποτελούν το αντικείμενο της διαφοράς

9. Ο «Κανονισμός Ιδιότητας και Μεταγραφών των Ποδοσφαιριστών» (στο εξής: ΚΙΜΠ)[4] της FIFA θεσπίζει δεσμευτικούς κανόνες γενικής ισχύος σχετικά με την ιδιότητα των ποδοσφαιριστών και τη δυνατότητα συμμετοχής τους στο οργανωμένο ποδόσφαιρο. Ορισμένες από τις διατάξεις του κανονισμού αυτού είναι άμεσα δεσμευτικές για τις εθνικές ομοσπονδίες· άλλες πρέπει να ενσωματωθούν από τις επιμέρους ομοσπονδίες στους δικούς τους κανονισμούς.

10. Στις 26 Σεπτεμβρίου 2014 η FIFA ανακοίνωσε μέσω δελτίου τύπου ότι, «προκειμένου να προστατευθεί η ακεραιότητα του ποδοσφαίρου και των ποδοσφαιριστών, η Εκτελεστική Επιτροπή έλαβε απόφαση κατά την οποία απαγορεύεται καταρχήν η ιδιοκτησία οικονομικών δικαιωμάτων των ποδοσφαιριστών από τρίτους (στο εξής: ιδιοκτησία οικονομικών δικαιωμάτων από τρίτους) με πρόβλεψη μεταβατικής περιόδου»[5].

11. Με εγκύκλιο που εξέδωσε στις 22 Δεκεμβρίου 2014 και απευθυνόταν προς τα μέλη της, η FIFA γνωστοποίησε στις εθνικές ομοσπονδίες, και ως εκ τούτου και στη URBSFA, ότι, κατά τις συναντήσεις που πραγματοποιήθηκαν στις 18 και 19 Δεκεμβρίου 2014, η Εκτελεστική της Επιτροπή ενέκρινε «νέες διατάξεις που πρέπει να συμπεριληφθούν στον [ΚΙΜΠ] σχετικά με την ιδιοκτησία των οικονομικών δικαιωμάτων των ποδοσφαιριστών από τρίτους και την επιρροή τρίτων στους συλλόγους», με τη διευκρίνιση ότι οι διατάξεις αυτές επρόκειτο να τεθούν σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2015 και ότι θα πρέπει να συμπεριληφθούν στον κατάλογο των δεσμευτικών διατάξεων σε εθνικό επίπεδο.

12. Σύμφωνα με τους νέους κανόνες, i) από την 1η Μαΐου 2015 απαγορεύεται πλήρως η σύναψη νέων συμφωνιών κατά παράβαση της απαγόρευσης της ιδιοκτησίας οικονομικών δικαιωμάτων από τρίτους, ii) παραμένει δυνατή η σύναψη και η έναρξη ισχύος συμβάσεων που συνάφθηκαν από την 1η Ιανουαρίου έως την 30ή Απριλίου 2015, πλην όμως η διάρκειά τους δεν μπορεί να υπερβαίνει το ένα έτος από την υπογραφή τους, και iii) οι συμβάσεις που συνάφθηκαν και τέθηκαν σε ισχύ πριν από την 1η Ιανουαρίου 2015 παραμένουν σε ισχύ έως την ημερομηνία της συμβατικής τους λήξης αλλά δεν επιτρέπεται η περαιτέρω παράτασή τους.

13. Κατά την έννοια των εν λόγω διατάξεων, ως τρίτος νοείται κάθε «μέρος εκτός από τον ποδοσφαιριστή που μεταγράφεται, τους δύο συλλόγους μεταξύ των οποίων πραγματοποιείται η μεταγραφή ή οποιονδήποτε προηγούμενο σύλλογο στον οποίον είχε εγγραφεί ο ποδοσφαιριστής»[6].

[4] Διαθέσιμος στην ηλεκτρονική διεύθυνση: https://digitalhub.fifa.com/m/69b5c4c7121b58d2/original/Regulations-on-the-Status-and-Transfer-of-Players-June-2024-edition.pdf

[5] «Οι ποδοσφαιριστές έχουν τρεις τύπους δικαιωμάτων: τα ομοσπονδιακά, τα εργασιακά και τα οικονομικά. Τα ομοσπονδιακά δικαιώματα αφορούν το δικαίωμα και την υποχρέωση των ποδοσφαιριστών να εγγράφονται στην εθνική ομοσπονδία (για παράδειγμα, Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία των Ηνωμένων Πολιτειών) της χώρας στην οποία έχει την έδρα του ο σύλλογός τους. Το δεύτερο είδος δικαιωμάτων που έχει ένας ποδοσφαιριστής είναι τα εργασιακά δικαιώματα, τα οποία αναφέρονται στη σύμβαση εργασίας του. Το τρίτο και τελευταίο δικαίωμα ενός ποδοσφαιριστή είναι το οικονομικό του δικαίωμα. […] Μολονότι τα ομοσπονδιακά και τα εργασιακά δικαιώματα αφορούν αποκλειστικά και μόνο τους συλλόγους και τους ποδοσφαιριστές, δεν ισχύει το ίδιο και για τα οικονομικά δικαιώματα των ποδοσφαιριστών, γεγονός το οποίο επέτρεψε σε τρίτους να συνάπτουν συμβάσεις με ποδοσφαιριστές για την εκχώρηση των οικονομικών τους δικαιωμάτων ώστε να εισπράττουν τα ποσά που καταβάλλονται από τους συλλόγους για τις μεταγραφές των ποδοσφαιριστών». Williams, B., «The fate of third party ownership of professional footballers' rights: Is a complete prohibition necessary», *Texas Review of Entertainment & Sports Law*, τεύχος 10, 2008, σ. 79, σ. 83.

[6] ΚΙΜΠ, «Ορισμοί», σημείο 14.

Γ. Οι επίμαχες συμβάσεις τρίτων

14. Στις 30 Ιανουαρίου 2015 η Royal Football Club Seraing συνήψε συμφωνία με την Doyen Sports, με συμβατική λήξη την 1η Ιουλίου 2018. Η συμφωνία αυτή προέβλεπε τη σύναψη μελλοντικών ειδικών συμφωνιών χρηματοδότησης για οποιονδήποτε ποδοσφαιριστή της αναιρεσείουσας που θα επιλεγόταν με κοινή συμφωνία των δύο μερών και ρύθμιζε τη μεταβίβαση των οικονομικών δικαιωμάτων τριών ρητώς κατονομαζόμενων ποδοσφαιριστών. Η Doyen Sports απέκτησε ποσοστό 30 % «της οικονομικής αξίας που απορρέει από τα ομοσπονδιακά δικαιώματα» των εν λόγω παικτών, ενώ η Royal Football Club Seraing δεν μπορούσε να παραχωρήσει σε τρίτους το μερίδιό της επί των οικονομικών δικαιωμάτων των εν λόγω παικτών «ανεξάρτητα και αυτοτελώς».

15. Στις 7 Ιουλίου 2015 η Royal Football Club Seraing και η Doyen Sports συνήψαν δεύτερη συμφωνία, η οποία ήταν παρόμοια με τη συμφωνία της 30ής Ιανουαρίου 2015, για την παραχώρηση ποσοστού 25 % των οικονομικών δικαιωμάτων ενός νέου ρητώς κατονομαζόμενου ποδοσφαιριστή.

Δ. Η διαιτητική απόφαση

16. Στις 4 Σεπτεμβρίου 2015 η Πειθαρχική Επιτροπή της FIFA έκρινε τη Royal Football Club Seraing ένοχη για παράβαση των προαναφερθέντων κανόνων της FIFA, λόγω της σύναψης των δύο ως άνω συμφωνιών, της απαγόρευσε την εγγραφή ποδοσφαιριστών για τέσσερις περιόδους εγγραφών (δύο έτη) και την καταδίκασε στην καταβολή προστίμου ύψους 150 000 ελβετικών φράγκων (CHF).

17. Στις 7 Ιανουαρίου 2016 η Επιτροπή Εφέσεων της FIFA απέρριψε την έφεση της Royal Football Club Seraing κατά της εν λόγω αποφάσεως.

18. Στις 9 Μαρτίου 2016 η Royal Football Club Seraing άσκησε προσφυγή κατά της αποφάσεως της 7ης Ιανουαρίου 2016 ενώπιον του CAS, σύμφωνα με τους κανόνες περί διαιτησίας του καταστατικού της FIFA[7].

19. Με την απόφαση που εξέδωσε στις 9 Μαρτίου 2017, το CAS έκρινε ότι το εφαρμοστέο δίκαιο συνίσταται στους κανονισμούς της FIFA και το ελβετικό δίκαιο, συμπεριλαμβανομένης της Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (στο εξής: ΕΣΔΑ) και του δικαίου της Ένωσης, ιδίως των διατάξεων των Συνθηκών περί ελεύθερης κυκλοφορίας και ανταγωνισμού[8].

20. Το CAS κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι νέες διατάξεις του ΚΙΜΠ είναι νόμιμες. Όσον αφορά την πειθαρχική απόφαση της FIFA, το CAS μείωσε την ποινή απαγόρευσης εγγραφής ποδοσφαιριστών σε τρεις περιόδους και διατήρησε το πρόστιμο.

[7] Η εφαρμοστέα στην υπό κρίση υπόθεση έκδοση του καταστατικού της FIFA είναι αυτή του 2016 και είναι διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση: https://www.icsspe.org/system/files/FIFA%20Statutes.pdf. Το καταστατικό της FIFA τροποποιήθηκε το 2024 και το κείμενο αυτό είναι διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: https://digitalhub.fifa.com/m/16d1f7349fa19ade/original/FIFA-Statutes-2024.pdf.

[8] Οι διατάξεις αυτές θεωρήθηκαν ως αναγκαστικού χαρακτήρα διατάξεις του αλλοδαπού δικαίου κατά την έννοια του άρθρου 19 του Loi fédérale du 18 décembre 1987 sur le droit international privé (ελβετικού ομοσπονδιακού νόμου της 18ης Δεκεμβρίου 1987, περί ιδιωτικού διεθνούς δικαίου).

21. Στις 15 Μαΐου 2017 η αναιρεσείουσα άσκησε προσφυγή ακυρώσεως κατά της αποφάσεως της 9ης Μαρτίου 2017 ενώπιον του Tribunal fédéral (Ανώτατου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου, Ελβετία). Το δικαστήριο αυτό απέρριψε την προσφυγή με απόφαση που εξέδωσε στις 20 Φεβρουαρίου 2018.

Ε. Η ένδικη διαδικασία που οδήγησε στην κύρια δίκη

22. Στις 3 Απριλίου 2015 η Doyen Sports άσκησε αγωγή κατά της FIFA, της UEFA και της URBSFA ενώπιον του Tribunal de commerce francophone de Bruxelles (γαλλόφωνου εμποροδικείου Βρυξελλών, Βέλγιο), και στις 8 Ιουλίου 2015 η Royal Football Club Seraing άσκησε πρόσθετη παρέμβαση υπέρ της Doyen Sports.

23. Η αναιρεσείουσα ζήτησε, μεταξύ άλλων, από το ως άνω δικαστήριο να αναγνωρίσει ότι η πλήρης κατάργηση των πρακτικών που απαγορεύονται από τους νέους κανόνες του ΚΙΜΠ (ιδιοκτησία οικονομικών δικαιωμάτων από τρίτους και «third-party investment») είναι παράνομη κατά το δίκαιο της Ένωσης. Πιο συγκεκριμένα, υποστήριξε ότι η απαγόρευση αυτή είναι αντίθετη προς την ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων, το δικαίωμα της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων και το δίκαιο του ανταγωνισμού.

24. Επιπροσθέτως, ζήτησε να της επιδικασθεί, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 1382 του προηγούμενου Code civil (βελγικού αστικού κώδικα), ποσό καθοριζόμενο προσωρινώς στο ύψος των 500 000 ευρώ ως αποζημίωση για τη ζημία που υπέστη συνεπεία της εφαρμογής των νέων διατάξεων του ΚΙΜΠ.

25. Με απόφαση που εξέδωσε στις 17 Νοεμβρίου 2016, το Tribunal de commerce francophone de Bruxelles (γαλλόφωνο εμποροδικείο Βρυξελλών) έκρινε εαυτόν αναρμόδιο να αποφανθεί επί των αιτημάτων της αναιρεσείουσας. Στις 19 Δεκεμβρίου 2016 η Royal Football Club Seraing άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Cour d'appel de Bruxelles (εφετείου Βρυξελλών, Βέλγιο) [9].

26. Στην κατ' έφεση δίκη, η Royal Football Club Seraing ζήτησε να αναγνωρισθεί ότι στοιχειοθετείται ευθύνη της FIFA, της UEFA και της URBFSA βάσει της εθνικής νομοθεσίας. Υποστήριξε ότι οι τρεις αναιρεσίβλητες παρέβησαν το δίκαιο της Ένωσης απαγορεύοντάς της τη σύναψη συμβάσεων «third-party investment» (επενδύσεως τρίτων) ή «third-party ownership» (κυριότητας τρίτων), ότι η εν λόγω παράβαση του δικαίου της Ένωσης της στερεί την πρόσβαση σε μέσα χρηματοδότησης ή ανάπτυξης και ότι τα πειθαρχικά μέτρα είχαν επιζήμιες συνέπειες εις βάρος της.

27. Η αναιρεσείουσα ζήτησε από το Cour d'appel de Bruxelles (εφετείο Βρυξελλών) να κρίνει ότι τα άρθρα 18bis και 18ter του ΚΙΜΠ στερούνται νομιμότητας καθόσον παραβιάζουν το δίκαιο της Ένωσης και την ΕΣΔΑ, όπερ, κατά τη γνώμη της, στοιχειοθετεί ευθύνη της FIFA.

28. Τόσο η διαιτητική απόφαση του CAS όσο και η απόφαση του Tribunal fédéral (Ανώτατου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου) με την οποία απορρίφθηκε η προσφυγή ακυρώσεως της αναιρεσείουσας κατά της ως άνω διαιτητικής αποφάσεως, οι οποίες μνημονεύονται στα

[9] Συνεπώς, η εν λόγω έφεση ασκήθηκε μετά την κατάθεση της προσφυγής της αναιρεσείουσας ενώπιον του CAS αλλά πριν από την έκδοση της διαιτητικής αποφάσεως από το δικαστήριο αυτό.

σημεία 19 έως 21 των παρουσών προτάσεων, εκδόθηκαν ενόσω εκκρεμούσε η κατ' έφεση δίκη. Το γεγονός αυτό επηρέασε την απόφαση του Cour d'appel de Bruxelles (εφετείου Βρυξελλών) ως ακολούθως.

29. Το Cour d'appel de Bruxelles (εφετείο Βρυξελλών) αποφάνθηκε, στις 12 Δεκεμβρίου 2019, ότι από το εθνικό δίκαιο συνάγεται ότι οι διαιτητικές αποφάσεις αποκτούν ισχύ δεδικασμένου από την ημερομηνία εκδόσεώς τους χωρίς να απαιτείται προηγούμενη διαδικασία κήρυξης εκτελεστότητας. Έκρινε επίσης ότι η απόφαση του CAS είχε καταστεί απρόσβλητη και είχε αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου κατόπιν της απορρίψεως της προσφυγής ακυρώσεως από το Tribunal fédéral (Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο) στις 20 Φεβρουαρίου 2018.

30. Όπως διευκρινίζεται στη διάταξη περί παραπομπής, κατά το άρθρο 22, παράγραφος 1, του Loi portant le Code de droit international privé (βελγικού κώδικα ιδιωτικού διεθνούς δικαίου), κάθε αλλοδαπή απόφαση η οποία είναι εκτελεστή στη χώρα εκδόσεώς της αναγνωρίζεται αυτοδικαίως στο Βέλγιο χωρίς να απαιτείται να κινηθεί οποιαδήποτε άλλη διαδικασία. Ως εκ τούτου, το Cour d'appel de Bruxelles (εφετείο Βρυξελλών) αναγνώρισε ισχύ δεδικασμένου στην απόφαση του Tribunal fédéral (Ανώτατου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου) της 20ής Φεβρουαρίου 2018, με συνέπεια να στερηθεί η αναιρεσείουσα τη δυνατότητα να αμφισβητήσει ενώπιον του Cour d'appel de Bruxelles (εφετείου Βρυξελλών) το κύρος της αποφάσεως του CAS.

31. Με την αυτοδίκαιη αναγνώριση της ως άνω απόφασης του Tribunal fédéral (Ανώτατου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου) επιλύθηκε, μεταξύ άλλων, το επίδικο ζήτημα της συμβατότητας των νέων διατάξεων του ΚΙΜΠ με το δίκαιο της Ένωσης. Κατά συνέπεια, το Cour d'appel de Bruxelles (εφετείο Βρυξελλών) δεν μπορεί να αποφανθεί επί ενδεχόμενων παραβάσεων του δικαίου της Ένωσης και, ως εκ τούτου, δεν επιτρέπεται επίσης να υποβάλει στο Δικαστήριο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως.

32. Το Cour d'appel de Bruxelles (εφετείο Βρυξελλών) απέρριψε ως απαράδεκτους ή αβάσιμους τους λόγους της έφεσης που αντλούνται από παράβαση του δικαίου της Ένωσης και προσβολή των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται από την ΕΣΔΑ. Έκρινε επίσης ότι ο ισχυρισμός περί έλλειψης νομιμότητας των πειθαρχικών μέτρων που αντλείται από τον αναγκαστικό χαρακτήρα της διαιτησίας είναι αβάσιμος, καθόσον η δικαιοδοσία του CAS δεν αμφισβητήθηκε από κανένα από τα μέρη που μετείχαν στη διαδικασία διαιτησίας.

33. Ως εκ τούτου, με απόφαση που εξέδωσε στις 12 Δεκεμβρίου 2019, το Cour d'appel de Bruxelles (εφετείο Βρυξελλών) απέρριψε την έφεση κατά της αποφάσεως του Tribunal de commerce francophone de Bruxelles (γαλλόφωνου εμποροδικείου Βρυξελλών) της 17ης Νοεμβρίου 2016 και αποφάνθηκε ότι είναι αβάσιμες οι αιτιάσεις της Royal Football Club Seraing.

34. Η Royal Football Club Seraing άσκησε αναίρεση κατά της ως άνω αποφάσεως ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, ήτοι του Cour de cassation (Ακυρωτικού Δικαστηρίου, Βέλγιο).

III. Τα προδικαστικά ερωτήματα και η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

35. Υπ' αυτές τις περιστάσεις, το Cour de cassation (Ακυρωτικό Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Αντιβαίνει στο άρθρο 19, παράγραφος 1, της [ΣΕΕ], σε συνδυασμό με το άρθρο 267 της [ΣΛΕΕ] και το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης), η εφαρμογή διατάξεων εθνικού δικαίου όπως τα άρθρα 24 και 171[3] § 9, του βελγικού code judiciaire (κώδικα πολιτικής δικονομίας), οι οποίες θεσπίζουν την αρχή του δεδικασμένου όσον αφορά διαιτητική απόφαση της οποίας ο έλεγχος συμβατότητας προς το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης διενεργήθηκε από δικαστήριο κράτους μη μέλους της Ένωσης, το οποίο δεν επιτρέπεται να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης;

2) Αντιβαίνει στο άρθρο 19, παράγραφος 1, της [ΣΕΕ], σε συνδυασμό με το άρθρο 267 της [ΣΛΕΕ] και το άρθρο 47 του [Χάρτη], η εφαρμογή κανόνα εθνικού δικαίου που προσδίδει αποδεικτική ισχύ έναντι τρίτων, πλην αποδείξεως περί του αντιθέτου η οποία τους βαρύνει, σε διαιτητική απόφαση της οποίας ο έλεγχος συμβατότητας προς το δίκαιο της Ένωσης διενεργήθηκε από δικαστήριο κράτους μη μέλους της Ένωσης, στο οποίο δεν επιτρέπεται να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο;»

36. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν η Royal Football Seraing, η Doyen Sports, η FIFA, η URBSFA, η UEFA, η Βελγική, η Γερμανική, η Γαλλική και η Λιθουανική Κυβέρνηση καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

37. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση που διεξήχθη την 1η Οκτωβρίου 2024, ανέπτυξαν προφορικώς τις παρατηρήσεις τους η Royal Football Club Seraing, η Doyen Sports, η FIFA, η URBSFA, η UEFA, η Βελγική, η Ελληνική, η Γαλλική, η Λιθουανική και η Ολλανδική Κυβέρνηση καθώς και η Επιτροπή.

IV. Ανάλυση

38. Καλώς ή κακώς (για να συνεχίσουμε στο πνεύμα του εισαγωγικού σημειώματος)[10], ο αθλητισμός σήμερα είναι οργανωμένος ως ένα αυτόνομο σύστημα στο οποίο οι αθλητικοί οργανισμοί, οι οποίοι ενίοτε διαθέτουν μεγάλη επιρροή και πλούτο, ασκούν ρυθμιστικές εξουσίες[11]. Τούτο ισχύει κατά μείζονα λόγο στον χώρο του ποδοσφαίρου, στον οποίον η FIFA αποτελεί τον ανώτατο ρυθμιστικό φορέα. Προκειμένου να συμμετέχουν στο άθλημα, τόσο οι σύλλογοι όσο και οι ποδοσφαιριστές οφείλουν να συμμορφώνονται προς τους κανόνες που θεσπίζει η FIFA.

[10] Βλ. επίσης, συναφώς, Maduro, M.P., και Weiler, J.H.H., «"Integrity", "independence" and the internal reform of FIFA. A view from the trenches», σε Geeraert, A., και van Ekeren, F. (επιμ.), *Good Governance in Sport – Critical Reflections*, Routledge, 2022, σ. 129 έως 136.

[11] Σε μια πρόσφατη υπόθεση, ο γενικός εισαγγελέας M. Szpunar επισήμανε ότι: «[…] συχνά δύσκολα μπορεί να αμφισβητηθεί ότι ορισμένοι ιδιωτικοί φορείς ενεργούν κατά τρόπο που προσεγγίζει εκείνον ενός κράτους, είτε λόγω της οικονομικής ισχύος τους είτε λόγω του τρόπου με τον οποίο θεσπίζουν "κανόνες"». Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Szpunar στην υπόθεση FIFA (C-650/22, EU:C:2024:375, σημείο 33). Η διαπίστωση αυτή οδήγησε τον γενικό εισαγγελέα στο συμπέρασμα ότι η FIFA υπόκειται πράγματι στους κανόνες περί ελεύθερης κυκλοφορίας. Άλλη έκφανση της οιονεί κρατικής και ρυθμιστικής λειτουργίας της FIFA αποτελεί το γεγονός ότι το 2017 δημοσίευσε τη δική της πολιτική για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Για μια εκτίμηση της διφορούμενης επιτυχίας της, βλ. Mercado Jaén, P.J., Bistaraki, A., και Schubert, M., «Between rhetoric and reality: effects of FIFA's human rights policy on its organisational structures and procedures», *International Journal of Sport Policy and Politics*, τόμος 16, τεύχος 3, 2024, σ. 499.

39. Παράλληλα, ο αθλητισμός αποτελεί και οικονομική δραστηριότητα. Ως εκ τούτου, η άσκηση των αθλητικών δραστηριοτήτων διέπεται από τις εφαρμοστέες στη συγκεκριμένη δραστηριότητα διατάξεις του δικαίου της Ένωσης [12]. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι οι αθλητικές δραστηριότητες υπόκεινται στους κανόνες περί ελεύθερης κυκλοφορίας, το δίκαιο του ανταγωνισμού και τις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων ιδίως, των αρχών της αναλογικότητας και της απαγόρευσης των διακρίσεων [13].

40. Το καταστατικό της FIFA ορίζει ότι κάθε διαφορά που ανακύπτει στο πλαίσιο της εφαρμογής των αθλητικών της κανόνων επιλύεται μέσω του δικού της συστήματος επιλύσεως διαφορών, το οποίο ορίζει το CAS ως αποκλειστικό και υποχρεωτικό δικαιοδοτικό όργανο.

41. Ωστόσο, σε περίπτωση που κανόνας της FIFA ή απόφαση που στηρίζεται σε τέτοιον κανόνα παραβιάζει τα δικαιώματα που αντλεί ένας ιδιώτης από το δίκαιο της Ένωσης, το συνταγματικό σύστημα της Ένωσης αναγνωρίζει στον ιδιώτη το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, το οποίο αποτυπώνεται πλέον στο άρθρο 47 του Χάρτη.

42. Κατά το άρθρο 19, παράγραφος 1, ΣΕΕ, η ερμηνεία του οποίου ζητείται από το αιτούν δικαστήριο, τα κράτη μέλη οφείλουν να διασφαλίζουν ότι τα υποκείμενα του δικαίου της Ένωσης απολαμβάνουν πράγματι το θεμελιώδες αυτό δικαίωμα [14]. Τούτο σημαίνει ότι τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίζουν ότι ιδιώτες οι οποίοι υποστηρίζουν ότι έχουν θιγεί τα δικαιώματά τους που στηρίζονται στο δίκαιο της Ένωσης έχουν πρόσβαση [15] σε ανεξάρτητο δικαστήριο που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως [16] και δύναται να υποβάλει αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ [17].

43. Ως εκ τούτου, η δικαστική προστασία των δικαιωμάτων που στηρίζονται στο δίκαιο της Ένωσης και φέρεται να θίγονται από τους κανόνες της FIFA, η νομιμότητα των οποίων έχει επικυρωθεί από απόφαση του CAS, πρέπει να διασφαλίζεται από δικαιοδοτικό όργανο το οποίο ανταποκρίνεται στον ορισμό του «δικαστηρίου» κατά το άρθρο 267 ΣΛΕΕ.

[12] Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι έτσι έχουν τα πράγματα ήδη από την έκδοση της απόφασης της 12ης Δεκεμβρίου 1974, Walrave και Koch (36/74, EU:C:1974:140, σκέψη 4). Βλ. αποφάσεις της 4ης Οκτωβρίου 2024, FIFA (C-650/22, EU:C:2024:824, σκέψη 75), και της 21η Δεκεμβρίου 2023, European Superleague Company (C-333/21, EU:C:2023:1011, σκέψη 83).

[13] Απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2023, European Superleague Company (C-333/21, EU:C:2023:1011, σκέψεις 85 έως 88).

[14] Απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 2018, Associação Sindical dos Juízes Portugueses (C-64/16, EU:C:2018:117, σκέψη 34). Βλ., επίσης, απόφαση της 22ας Φεβρουαρίου 2022, RS (Αποτελέσματα των αποφάσεων συνταγματικού δικαστηρίου) (C-430/21, EU:C:2022:99, σκέψη 39 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[15] Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου από την απόφαση της 15ης Μαΐου 1986, Johnston (222/84, EU:C:1986:206, σκέψεις 18 και 19), και έπειτα.

[16] Σχετικά με την απαίτηση ύπαρξης ανεξάρτητου δικαστηρίου, βλ. απόφαση της 24ης Ιουνίου 2019, Επιτροπή κατά Πολωνίας (Ανεξαρτησία του Ανωτάτου Δικαστηρίου) (C-619/18, EU:C:2019:531, σκέψεις 57 και 58 και 71 έως 77)· σχετικά με την απαίτηση το δικαστήριο να έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως, βλ. απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2021, W.Ż. (Τμήμα εκτάκτου ελέγχου και δημοσίων υποθέσεων του Ανωτάτου Δικαστηρίου – Διορισμός) (C-487/19, EU:C:2021:798, σκέψεις 126 έως 130).

[17] Απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2021, Consorzio Italian Management και Catania Multiservizi (C-561/19, EU:C:2021:799, σκέψη 51), στην οποία το Δικαστήριο επικαλέστηκε το άρθρο 47 του Χάρτη προκειμένου να δικαιολογήσει την ύπαρξη υποχρέωσης των δικαστηρίων τελευταίου βαθμού δικαιοδοσίας να αιτιολογούν την απόφασή τους περί μη υποβολής αίτησης προδικαστικής αποφάσεως. Τούτο καταδεικνύει ότι το Δικαστήριο θεωρεί ότι η διαδικασία προδικαστικής παραπομπής εντάσσεται στο πλαίσιο της υλοποίησης της αρχής της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας. Βλ., επίσης, απόφαση της 23ης Νοεμβρίου 2021, IS (Μη σύννομο της διατάξεως περί παραπομπής) (C-564/19, EU:C:2021:949, σκέψη 76), στην οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι «[π]εριορισμοί στην άσκηση από τα εθνικά δικαστήρια της αρμοδιότητας που τους απονέμει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ θα είχαν ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων που οι ιδιώτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης».

44. Το CAS ή το Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο της Ελβετίας, το οποίο είναι αρμόδιο για τον έλεγχο των αποφάσεών του, δεν αποτελούν τέτοιου είδους δικαστήρια. Συνεπώς, η εκ μέρους τους εξέταση της συμβατότητας των κανόνων της FIFA προς τα δικαιώματα που στηρίζονται στο δίκαιο της Ένωσης δεν πληροί την απαίτηση του δικαίου της Ένωσης περί αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας.

45. Τούτο μας οδηγεί στην υπό κρίση υπόθεση. Η υπό κρίση υπόθεση ανέκυψε στο πλαίσιο της ένδικης διαφοράς ενώπιον «δικαστηρίου» κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ.

46. Ενώπιον των βελγικών δικαστηρίων, οι μετέχοντες στη διαδικασία υποστήριξαν ότι η απαγόρευση, από τη FIFA, της ιδιοκτησίας οικονομικών δικαιωμάτων από τρίτους τούς στερεί τη δυνατότητα άσκησης των δικαιωμάτων που αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης. Ως εκ τούτου, ζήτησαν να αναγνωριστεί ότι δεν είναι συμβατοί προς το δίκαιο της Ένωσης οι εν λόγω κανόνες της FIFA, τους οποίους εν τω μεταξύ το CAS είχε επικυρώσει ως νόμιμους, και να τους καταβληθεί αποζημίωση για τη ζημία που υπέστησαν λόγω των κανόνων αυτών.

47. Μέχρι εδώ, όλα καλά. Από τα προαναφερθέντα μπορεί να συναχθεί ότι οι μετέχοντες στη διαδικασία είχαν πρόσβαση σε δικαστήριο το οποίο είχε τη δυνατότητα προδικαστικής παραπομπής. Ωστόσο, η αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας παραβιάστηκε επίσης λόγω του ότι τα αρμόδια δικαστήρια εμποδίστηκαν να παράσχουν αποτελεσματική ένδικη προστασία λόγω της ύπαρξης ενός κανόνα του εγχώριου (βελγικού) δικαίου, κατά τον οποίον οι αποφάσεις του CAS που επικυρώνονται από το Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο της Ελβετίας αποκτούν ισχύ δεδικασμένου. Ο κανόνας αυτός, όπως διευκρινίστηκε, εμποδίζει τα αρμόδια δικαστήρια να εξετάσουν, στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως, το συμβατό των κανόνων της FIFA με το δίκαιο της Ένωσης.

48. Αντιτίθεται ο κανόνας αυτός στην αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας;

49. Φρονώ ότι η απάντηση στο ως άνω ερώτημα είναι αναμφίβολα καταφατική.

50. Ωστόσο, τόσο στις γραπτές παρατηρήσεις όσο και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση τέθηκε ένα γενικότερο ζήτημα: απαιτεί το δίκαιο της Ένωσης την ύπαρξη συγκεκριμένου ενδίκου βοηθήματος το οποίο θα επαρκεί για την παροχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας στις περιπτώσεις διαιτητικών αποφάσεων που εκδίδονται στον τομέα του αθλητισμού; Επομένως, θα εξετάσω εν συντομία και αυτό το ζήτημα.

51. Η διάρθρωση της ανάλυσής μου έχει ως ακολούθως. Καταρχάς, θα εξετάσω την οργάνωση του μηχανισμού επιλύσεως διαφορών της FIFA (υπό Α). Ακολούθως, θα καταθέσω την πρότασή μου ως προς τις απαντήσεις που πρέπει να δοθούν στα δύο προδικαστικά ερωτήματα (υπό Β και Γ), με ιδιαίτερη έμφαση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα.

Α. Το CAS δυνάμει του καταστατικού της FIFA

52. Το 1981 ο τότε πρόεδρος της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής (στο εξής: ΔΟΕ), J. A. Samaranch, διατύπωσε την ιδέα ενός ειδικού αθλητικού δικαστηρίου. Το CAS ξεκίνησε να λειτουργεί το 1984, κατόπιν της επικύρωσης του καταστατικού του από τη ΔΟΕ. Ο πρόεδρος της ΔΟΕ, J. A. Samaranch, φέρεται να ήλπιζε ότι το CAS θα καταστεί το «ανώτατο δικαστήριο του

παγκόσμιου αθλητισμού» [18]. Στον ιστότοπο του CAS, στον οποίον παρουσιάζεται η ιστορία του, αναφέρεται ότι «η δικαιοδοσία του CAS επ' ουδενί επιβάλλεται στους αθλητές ή τις ομοσπονδίες αλλά απόκειται στην αυτονομία της βουλήσεως των διαδίκων» [19].

53. Αρχικώς, οι περισσότεροι οργανισμοί στον χώρο του αθλητισμού, συμπεριλαμβανομένης της FIFA, δεν κατέφευγαν στη χρήση του CAS [20]. Ωστόσο, πολλά άλλαξαν από το 1984 μέχρι σήμερα.

54. Οι μελετητές του δικαίου της Ένωσης εντοπίζουν την αξιοσημείωτη μεταμόρφωση του CAS μετά την έκδοση της αποφάσεως του Δικαστηρίου στην υπόθεση Bosman το 1995 [21]. Μετά το 1995, ο αριθμός των διαιτητικών αποφάσεων του CAS εκτινάχθηκε. Ως εκ τούτου, παρά την αρχική επιφυλακτικότητα, η FIFA συμπεριέλαβε στο καταστατικό της ρήτρα διαιτησίας, ορίζοντας το CAS ως το αρμόδιο όργανο για την επίλυση των σχετικών διαφορών. Αρχικώς, η δικαιοδοσία του CAS για τις διαφορές στον τομέα του ποδοσφαίρου ήταν προαιρετική [22].

55. Σήμερα ωστόσο, η δικαιοδοσία του CAS στο ποδόσφαιρο, όπως προβλέπεται από το καταστατικό της FIFA, είναι αποκλειστική και υποχρεωτική.

56. Το άρθρο 57, παράγραφος 1, του καταστατικού της FIFA αναγνωρίζει τη δικαιοδοσία του CAS όσον αφορά την επίλυση των διαφορών που ανακύπτουν μεταξύ της FIFA, των ομοσπονδιών μελών της, των συνομοσπονδιών, των ενώσεων συλλόγων, των συλλόγων, των ποδοσφαιριστών, των αξιωματούχων, των μεσαζόντων και των εξουσιοδοτημένων αθλητικών αντιπροσώπων.

57. Ενώπιον του CAS μπορεί να ασκηθεί προσφυγή, άνευ αναστολτικού αποτελέσματος, κατά των οριστικών αποφάσεων που έχουν εκδοθεί από τα όργανα της FIFA και κατά των αποφάσεων που έχουν εκδοθεί από συνομοσπονδίες, ομοσπονδίες μέλη ή ενώσεις συλλόγων [23]. Η προσφυγή αυτή πρέπει να ασκηθεί ενώπιον του CAS εντός 21 ημερών από την ημερομηνία κοινοποίησης της προσβαλλομένης αποφάσεως και είναι παραδεκτή μόνο στην περίπτωση που έχουν εξαντληθεί όλοι οι λοιποί εσωτερικοί δίαυλοι [24].

58. Τέλος, το άρθρο 59 του καταστατικού της FIFA ορίζει τα εξής:

«1. Οι συνομοσπονδίες, οι ομοσπονδίες μέλη τους και οι ενώσεις συλλόγων αναγνωρίζουν το CAS ως ανεξάρτητη δικαστική αρχή και διασφαλίζουν ότι τα μέλη τους, οι συνδεδεμένοι ποδοσφαιριστές και οι αξιωματούχοι συμμορφώνονται προς τις αποφάσεις του CAS. Η ίδια

[18] McLaren, R.H., «Twenty-five years of the Court of Arbitration for Sport: A look in the rear-view mirror», *Marquette Sports Law Review*, τεύχος 20, 2010, σ. 305, σ. 306.

[19] Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: https://www.tas-cas.org/en/general-information/history-of-the-cas.html

[20] Nafziger, J.A.R., «International Sports Law: A Replay of Characteristics and Trends», *American Journal of International Law*, τόμος 86, 1992, σ. 489 έως 508.

[21] Απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 1995, Bosman (C-415/93, EU:C:1995:463). Βλ., συναφώς, Duval, A., «The Court of Arbitration for Sport and EU law. Chronicle of an encounter», *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, τόμος 22, τεύχος 2, 2015, σ. 224, σ. 226.

[22] Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) διευκρίνισε στην υπόθεση Mutu και Pechstein ότι οι κανόνες της FIFA του 2001 δεν απαγορεύουν την πρόσβαση των ποδοσφαιριστών στα τακτικά δικαστήρια και, ως εκ τούτου, δεν εξομοιώνονται με αναγκαστικού χαρακτήρα διαιτησία. Απόφαση του ΕΔΔΑ της 4ης Φεβρουαρίου 2019, Mutu και Pechstein κατά Ελβετίας (CE:ECHR:2018:1002JUD004057510, §116).

[23] Βλ. άρθρο 58, παράγραφος 1, του καταστατικού της FIFA. Ωστόσο, σύμφωνα με το τρίτο εδάφιο της διατάξεως αυτής, αποκλείεται η δικαιοδοσία του CAS σε προσφυγές οι οποίες αφορούν α) παραβάσεις των κανόνων του παιχνιδιού, β) αποβολές διάρκειας έως τέσσερις αγώνες ή έως τρεις μήνες (με την εξαίρεση των αποφάσεων για ντόπινγκ) και γ) αποφάσεις κατά των οποίων δύναται να ασκηθεί προσφυγή ενώπιον ανεξάρτητου και δεόντως συσταθέντος διαιτητικού δικαστηρίου που αναγνωρίζεται από τους κανόνες μιας ομοσπονδίας ή συνομοσπονδίας.

[24] Άρθρο 58, παράγραφοι 1 και 2, του καταστατικού της FIFA.

υποχρέωση ισχύει για τους διαμεσολαβητές και τους εξουσιοδοτημένους αθλητικούς εκπροσώπους.

2. Απαγορεύεται η προσφυγή στα τακτικά δικαστήρια εκτός εάν αυτό προβλέπεται ρητώς από τους κανονισμούς της FIFA. Απαγορεύεται επίσης η προσφυγή στα τακτικά δικαστήρια για τη λήψη οποιασδήποτε μορφής ασφαλιστικών μέτρων.

3. Οι ομοσπονδίες οφείλουν να προσθέσουν στα καταστατικά ή τους κανονισμούς τους ρήτρα κατά την οποία απαγορεύεται η παραπομπή διαφορών που ανακύπτουν εντός της ομοσπονδίας ή διαφορών που επηρεάζουν τις ενώσεις συλλόγων, τα μέλη των συλλόγων, τους συλλόγους, τους ποδοσφαιριστές, τους αξιωματούχους και τους λοιπούς υπαλλήλους της ομοσπονδίας στα τακτικά δικαστήρια, εκτός εάν η προσφυγή στα τακτικά δικαστήρια προβλέπεται ή επιτρέπεται ρητώς από τους κανονισμούς της FIFA ή από δεσμευτικές νομικές διατάξεις. Αντί της προσφυγής στα τακτικά δικαστήρια θα πρέπει να υπάρχει πρόβλεψη για υπαγωγή στη διαιτησία. Οι εν λόγω διαφορές άγονται ενώπιον ανεξάρτητου και δεόντως συσταθέντος διαιτητικού δικαστηρίου το οποίο αναγνωρίζεται από τους κανόνες της ομοσπονδίας ή της συνομοσπονδίας ή ενώπιον του CAS.

Οι ομοσπονδίες διασφαλίζουν επίσης ότι η ως άνω πρόβλεψη θα εφαρμοστεί εντός της εκάστοτε ομοσπονδίας μέσω της επιβολής, εφόσον κριθεί αναγκαίο, δεσμευτικής υποχρεώσεως έναντι των μελών τους. Οι ομοσπονδίες οφείλουν να επιβάλλουν κυρώσεις σε οποιοδήποτε μέρος αρνηθεί να συμμορφωθεί προς την ως άνω υποχρέωσης και διασφαλίζουν ότι ενδεχόμενη προσφυγή έναντι των κυρώσεων αυτών θα υποβληθεί οπωσδήποτε στη διαιτησία και όχι στα τακτικά δικαστήρια».

59. Κατά συνέπεια, όπως ακριβώς ισχύει και για το σύστημα διαιτησίας της International Skating Union (Διεθνούς Ένωσης Παγοδρομίας, στο εξής: ISU)[25], η παραπομπή των ποδοσφαιρικών διαφορών ενώπιον του CAS δυνάμει των κανόνων της FIFA είναι υποχρεωτική και η δικαιοδοσία του αποκλειστική. Πράγματι, επικαλούμενη αυτήν ακριβώς την αποκλειστική δικαιοδοσία, η FIFA αμφισβήτησε την αρμοδιότητα του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου στην υπόθεση της κύριας δίκης[26].

60. Το μοναδικό τακτικό δικαστήριο το οποίο μπορεί να ελέγξει τις διαιτητικές αποφάσεις που εκδίδει το CAS είναι το Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο της Ελβετίας. Ωστόσο, οι λόγοι επανεξέτασης των διαιτητικών αποφάσεων από το δικαστήριο αυτό είναι περιορισμένοι[27]. Στην απόφαση Semenya κατά Ελβετίας, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η επανεξέταση της απόφασης του CAS στην οποία προέβη το Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο της Ελβετίας ήταν τόσο περιορισμένη ώστε να μην καθίσταται δυνατή η διασφάλιση της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων[28].

[25] Βλ. απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2023, International Skating Union κατά Επιτροπής (C-124/21 P, EU:C:2023:1012, σκέψη 223).

[26] Η FIFA έπραξε το ίδιο ακριβώς και στην κύρια δίκη από την οποία προέκυψε η προδικαστική παραπομπή επί της οποίας το Δικαστήριο εξέδωσε την απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2024, FIFA (C-650/22, EU:C:2024:824, σκέψη 32).

[27] Οι λόγοι αυτοί προβλέπονται από το άρθρο 190 του Loi fédérale sur le droit international privé (ελβετικού ομοσπονδιακού νόμου περί ιδιωτικού διεθνούς δικαίου), ο οποίος είναι διαθέσιμος στην ακόλουθη ηλεκτρονική διεύθυνση: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1988/1776_1776_1776/en. Το εν λόγω δικαστήριο μπορεί να ακυρώσει μια διαιτητική απόφαση εφόσον αυτή αντίκειται στη δημόσια τάξη, όπως αυτή ερμηνεύεται από το ελβετικό δίκαιο.

[28] Απόφαση του ΕΔΔΑ της 11ης Ιουλίου 2023, Semenya κατά Ελβετίας (CE:ECHR:2023:0711JUD001093421, § 234 έως 240).

Β. Πρώτο προδικαστικό ερώτημα

61. Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, κατ' ουσίαν, εάν η αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας αντιτίθεται σε εθνικό κανόνα ο οποίος προσδίδει σε διαιτητική απόφαση ισχύ δεδικασμένου, στην περίπτωση που ο έλεγχος συμβατότητάς της προς το δίκαιο της Ένωσης έχει διενεργηθεί από δικαστήριο τρίτης χώρας [29].

62. Αυτή δεν είναι η πρώτη φορά που το Δικαστήριο καλείται να προβεί σε ερμηνεία της σχέσης μεταξύ διαιτησίας και δικαίου της Ένωσης καθώς και της έκτασης του δικαστικού ελέγχου των διαιτητικών αποφάσεων. Για τον λόγο αυτόν, άπαντες οι μετέχοντες στη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου προσπάθησαν να βρουν απαντήσεις για την υπό κρίση υπόθεση σε δύο νομολογιακές γραμμές του Δικαστηρίου σχετικά με τη διαιτησία. Συγκεκριμένα, εξετάστηκαν, αφενός, η νομολογία Nordsee [30] και Eco Swiss [31] και, αφετέρου, η απόφαση Achmea [32].

63. Μετά την εξέταση του ζητήματος σε ποιον βαθμό οι δύο αυτές νομολογιακές γραμμές είναι, ή όχι, λυσιτελείς για το σύστημα διαιτησίας της FIFA (υπό 1 και 2), θα προτείνω στο Δικαστήριο να αναπτύξει μια ειδική ερμηνεία κατάλληλη για την υποχρεωτική διαιτησία, όπως αυτή που διενεργεί το CAS στο πλαίσιο του συστήματος επιλύσεως διαφορών της FIFA. Κατά τη γνώμη μου, η λύση αυτή έχει ήδη προταθεί στο πλαίσιο της αποφάσεως International Skating Union [33] (υπό 3).

1. Η δυνατότητα εφαρμογής της νομολογίας Nordsee/Eco Swiss

64. Η FIFA, η UEFA, η Βελγική, η Γαλλική και η Λιθουανική Κυβέρνηση υποστηρίζουν, με τον έναν ή τον άλλον τρόπο [34], ότι οι αποφάσεις του CAS που επικυρώνουν τη νομιμότητα κανόνων της FIFA υπόκεινται στον έλεγχο των εθνικών δικαστηρίων όσον αφορά τη δημόσια τάξη της Ένωσης, σύμφωνα με την απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Eco Swiss.

65. Υπενθυμίζεται ότι η νομολογιακή αυτή γραμμή ξεκίνησε με την απόφαση Nordsee, στην οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι διαιτητικό δικαστήριο το οποίο αποφαίνεται στο πλαίσιο εμπορικής διαιτησίας, στην οποία έχουν προσχωρήσει εκουσίως τα μέρη, δεν αποτελεί «δικαστήριο» κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ [35].

[29] Στις γραπτές της παρατηρήσεις και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Βελγική Κυβέρνηση υποστήριξε ότι το αιτούν δικαστήριο παρουσίασε εσφαλμένα την εθνική νομοθεσία και ότι ο επίμαχος νόμος, στην πραγματικότητα, επιτρέπει την επανεξέταση διαιτητικών αποφάσεων όταν ο δικαστικός έλεγχος έχει διενεργηθεί από δικαστήριο τρίτης χώρας. Φρονώ ωστόσο ότι το ζήτημα που τίθεται δεν αφορά την ορθή ερμηνεία του βελγικού δικαίου αλλά, αντιθέτως, την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης. Εναπόκειται συνακόλουθα στον εθνικό δικαστή, αφ' ης στιγμής λάβει την απάντηση από το Δικαστήριο, να την εφαρμόσει στην υπόθεση που εκκρεμεί ενώπιόν του και να ερμηνεύσει τη σχετική εθνική νομοθεσία αντιστοίχως.

[30] Απόφαση της 23ης Μαρτίου 1982, Nordsee (102/81, EU:C:1982:107).

[31] Απόφαση της 1ης Ιουνίου 1999, Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269).

[32] Απόφαση της 6ης Μαρτίου 2018, Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158).

[33] Απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2023, International Skating Union κατά Επιτροπής (C-124/21 P, EU:C:2023:1012).

[34] Η Γαλλική Κυβέρνηση υποστήριξε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ότι η διαιτησία του CAS απλώς αντιστοιχεί στην εμπορική διαιτησία υπό την έννοια της αποφάσεως Eco Swiss. Μολονότι οι ποδοσφαιρικές οργανώσεις δεν ήταν τόσο απόλυτες, όλες τους υποστήριξαν ότι οι διαιτητικές αποφάσεις του CAS πρέπει να υπόκεινται στους περιορισμούς που καθορίζονται στην εν λόγω απόφαση.

[35] Απόφαση της 23ης Μαρτίου 1982, Nordsee (102/81, EU:C:1982:107, σκέψη 13). Για μια ακαδημαϊκή κριτική της εν λόγω εκτίμησης, βλ. Duval, A. (υποσημείωση 21 των παρουσών προτάσεων), υποσημείωση 31. Το Δικαστήριο έχει κρίνει επίσης ότι ορισμένα διαιτητικά δικαστήρια πληρούν όντως το συγκεκριμένο κριτήριο, εφόσον έχουν ιδρυθεί με νόμο, οι αποφάσεις τους είναι δεσμευτικές για τους διαδίκους και η αρμοδιότητά τους δεν εξαρτάται από συμφωνία των μερών. Βλ., για παράδειγμα, αποφάσεις της 17ης Οκτωβρίου 1989, Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark (109/88, EU:C:1989:383, σκέψεις 7 έως 9), και της 12ης Ιουνίου 2014, Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta (C-377/13, EU:C:2014:1754, σκέψεις 22 έως 35)· διάταξη της 13ης Φεβρουαρίου 2014, Merck Canada (C-555/13, EU:C:2014:92, σκέψεις 16 έως 18).

66. Ακόμη και στην περίπτωση που απαιτηθεί ενδεχομένως από ένα τέτοιο διαιτητικό δικαστήριο να εφαρμόσει το δίκαιο της Ένωσης χωρίς τη δυνατότητα προδικαστικής παραπομπής, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι δεν τίθεται ζήτημα, καθόσον οι διαιτητικές του αποφάσεις μπορούν να ελεγχθούν από τα δικαστήρια των κρατών μελών δυνάμει του εθνικού δικαίου στο πλαίσιο διαφόρων διαδικασιών [36]. Πιο συγκεκριμένα, οι διαιτητικές αποφάσεις δεν είναι αυτοδικαίως εκτελεστές αλλά πρέπει προηγουμένως να κηρυχθούν εκτελεστές από «τακτικό» δικαστήριο. Στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής, τα εν λόγω εθνικά δικαστήρια θα έχουν τη δυνατότητα, ή την υποχρέωση, να υποβάλουν στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα για την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης.

67. Η ένδικη διαφορά στην υπόθεση EcoSwiss ανέκυψε στο πλαίσιο μιας τέτοιας διαδικασίας εκτέλεσης διαιτητικής αποφάσεως ενώπιον εθνικού δικαστηρίου. Στην απόφαση Eco Swiss, το Δικαστήριο δέχθηκε ότι ο περιορισμένος χαρακτήρας του δικαστικού ελέγχου δικαιολογείται ενδεχομένως από την απαίτηση αποτελεσματικότητας της διαιτητικής διαδικασίας [37]. Ως εκ τούτου, εθνικός κανόνας ο οποίος περιορίζει τον δικαστικό έλεγχο σε ζητήματα δημοσίας τάξεως θεωρήθηκε ότι είναι αποδεκτός από τη σκοπιά του δικαίου της Ένωσης. Στην ίδια υπόθεση, το Δικαστήριο έκρινε ότι η δημόσια τάξη της Ένωσης περιλαμβάνει τα νυν άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ [38].

68. Το τι ακριβώς συνιστά και τι δεν συνιστά δημόσια τάξη της Ένωσης δεν έχει ακόμη διευκρινιστεί γενικώς [39]. Αντιθέτως, το Δικαστήριο απαντά στο συγκεκριμένο ζήτημα κατά περίπτωση [40]. Εντούτοις, στην υπό κρίση υπόθεση, δεν είναι απαραίτητη η ερμηνεία της συγκεκριμένης έννοιας. Σημαντικό είναι ότι, όσον αφορά την εμπορική διαιτησία, το Δικαστήριο έχει δεχθεί ότι είναι επιτρεπτό να περιορίζεται η έκταση του δικαστικού ελέγχου των διαιτητικών αποφάσεων [41].

69. Σε ποιον βαθμό μπορεί να εφαρμοστεί η προαναφερθείσα νομολογία στη διαιτησία του CAS δυνάμει του καταστατικού της FIFA;

70. Κατά τη γνώμη μου, υπάρχουν δύο βασικοί λόγοι οι οποίοι τη διακρίνουν από την εμπορική διαιτησία.

71. Ο πρώτος συνίσταται στον εκούσιο χαρακτήρα της εμπορικής διαιτησίας σε αντίθεση με τον υποχρεωτικό χαρακτήρα των κανόνων διαιτησίας της FIFA.

[36] Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι «τα τακτικά δικαστήρια δύνανται να αχθούν στην εξέταση [ζητήματος του δικαίου της Ένωσης] είτε στα πλαίσια της αρωγής πού παρέχουν στα διαιτητικά δικαστήρια […] είτε στα πλαίσια τού ελέγχου […] της διαιτητικής αποφάσεως, […] όταν επιλαμβάνονται […] περιαφής εκτελεστηρίου τύπου ή οιουδήποτε άλλου ενδίκου μέσου προβλεπομένου από τις σχετικές εθνικές διατάξεις». Απόφαση της 23ης Μαρτίου 1982, Nordsee (102/81, EU:C:1982:107, σκέψη 14).

[37] Απόφαση της 1ης Ιουνίου 1999, Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269, σκέψη 35).

[38] Απόφαση της 1ης Ιουνίου 1999, Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269, σκέψη 36).

[39] Για μια επισκόπηση της νομολογίας σχετικά με τη δημόσια τάξη στο δίκαιο της Ένωσης, βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Szpunar στην υπόθεση Real Madrid Club de Fútbol (C-633/22, EU:C:2024:127, σημεία 71 έως 103). Για μια πρώιμη κριτική της υποχρέωσης ελέγχου της δημόσιας τάξης της Ένωσης από τα εθνικά δικαστήρια, το περιεχόμενο της οποίας παραμένει ασαφές, βλ. Prechal, S., και Shelkoplyas, N., «National procedures, public policy and EC law. From Van Schijndel to Eco Swiss and beyond», *European Review of Private Law*, τόμος 12, τεύχος 5, 2004, σ. 589, σ. 606 έως 608.

[40] Στην απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 2006, Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, σκέψεις 35 και 38), το Δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι η υποχρέωση αυτεπάγγελτης εξέτασης των καταχρηστικών ρητρών των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές άπτεται της δημόσιας τάξης.

[41] Πρβλ. προτάσεις της γενικής εισαγγελέα J. Kokott στην υπόθεση PL Holdings (C-109/20, EU:C:2021:321, σημεία 43 έως 46).

72. Ουσιώδες χαρακτηριστικό της εμπορικής διαιτησίας, η οποία αποτελεί το αντικείμενο της νομολογίας EcoSwiss, είναι η ελεύθερη αποδοχή της ρήτρας διαιτησίας από αμφότερα τα μέρη [42]. Επιλέγοντας εκουσίως τη διαιτησία, τα μέρη αποσκοπούν στον αποκλεισμό της εμπλοκής των τακτικών δικαστηρίων και, πιθανώς, της εφαρμογής ορισμένων κανόνων μιας έννομης τάξης. Το Δικαστήριο έλαβε υπόψη του τον συγκεκριμένο χαρακτήρα και τους σκοπούς της διαιτησίας σε εμπορικές υποθέσεις και, ως εκ τούτου, έκρινε ότι ο δικαστικός έλεγχος των εμπορικών διαιτητικών αποφάσεων μπορεί να περιορίζεται σε ζητήματα δημοσίας τάξεως. Η αναγκαιότητα ελέγχου της συμβατότητας μιας απόφασης με τη δημόσια τάξη συνίσταται στο ενδεχόμενο οι συγκεκριμένοι κανόνες να άπτονται σε τέτοιο βαθμό του δημοσίου συμφέροντος ώστε η εφαρμογή τους να μην μπορεί να αποκλειστεί από τη βούληση των μερών.

73. Κατ' αντιδιαστολή, όπως υποστήριξε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση η Ολλανδική Κυβέρνηση, οι κανόνες της FIFA είναι αναγκαστικού χαρακτήρα και η ελεύθερη βούληση των μερών να υποβάλουν τη μεταξύ τους διαφορά στο CAS δεν είναι καθόλου προφανής [43].

74. Στην υπόθεση Mutu και Pechstein, το ΕΔΔΑ εξέτασε αυτό ακριβώς το ζήτημα αναλύοντας τις διαφορές μεταξύ της εμπορικής διαιτησίας και των αναγκαστικού χαρακτήρα κανόνων διαιτησίας της ISU [44]. Οι δραστηριοποιούμενοι στον τομέα του αθλητισμού δεν έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν να υποβάλουν τις διαφορές τους, στο πλαίσιο των οποίων αμφισβητούν τους κανόνες ή τις αποφάσεις της FIFA, σε οποιοδήποτε άλλο δικαιοδοτικό σύστημα πλην των εσωτερικών πειθαρχικών διαδικασιών της FIFA και, εν συνεχεία, ενώπιον του CAS. Η άρνηση αναγνώρισης της υποχρεωτικής δικαιοδοσίας του CAS δεν επιτρέπει ούτε στους ποδοσφαιριστές να αγωνιστούν [45] ούτε στους συλλόγους να συμμετάσχουν σε διοργανώσεις.

75. Συνεπώς, τόσο για τους ποδοσφαιριστές όσο και για τους συλλόγους, η δικαιοδοσία του CAS είναι υποχρεωτική και δεν επιλέγεται οικεία βουλήσει [46]. Ως εκ τούτου, δεν αντικατοπτρίζει την επιλογή τους να αποκλείσουν την πρόσβαση σε δικαστήριο και να καταργήσουν τη δυνατότητα εφαρμογής ορισμένων νομικών κανόνων στις μεταξύ τους διαφορές. Τούτο, κατά τη γνώμη μου, έχει συνέπειες στην έκταση του δικαστικού ελέγχου τον οποίον πρέπει να είναι σε θέση να διενεργούν τα εθνικά δικαστήρια όσον αφορά το δίκαιο της Ένωσης [βλ. επόμενα σημεία των παρουσών προτάσεων, υπό IV.B.3(β)].

[42] Απόφαση της 23ης Μαρτίου 1982, Nordsee (102/81, EU:C:1982:107, σκέψη 11). Βλ., επίσης, απόφαση της 6ης Μαρτίου 2018, Achmea (C -284/16, EU:C:2018:158, σκέψη 55), στην οποία το Δικαστήριο διέκρινε μεταξύ της διαιτησίας που προβλέπεται από διμερείς επενδυτικές συμφωνίες και της εμπορικής διαιτησίας βάσει του ότι η τελευταία θεμελιώνεται στην αυτονομία της βούλησης των εμπλεκομένων μερών. Βλ., επίσης, απόφαση της 12ης Ιουνίου 2014, Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta (C-377/13, EU:C:2014:1754, σκέψη 27 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), στην οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι στις περιπτώσεις διαιτητικού οργάνου συσταθέντος με σύμβαση οι συμβαλλόμενοι δεν υπέχουν καμιά νομική ή πραγματική υποχρέωση να υποβάλλουν τις διαφορές τους σε διαιτησία.

[43] Βλ., επίσης, τη γλαφυρή εξήγηση που έχει δοθεί από τον Paulsson: «Κατά κανόνα, η αποκλειστική δικαιοδοσία των αθλητικών αρχών καθορίζεται από τους κανονισμούς των συνομοσπονδιών, οι οποίες, χορηγούν πιστοποιητικά συμμετοχής κατά τη διάρκεια της αγωνιστικής περιόδου ή άδειες συμμετοχής σε συγκεκριμένες αθλητικές εκδηλώσεις. Η επίμαχη συνομοσπονδία υπάρχει, γενικώς, για δεκαετίες, εάν όχι γενεές, και έχει, χωρίς οποιαδήποτε εξωτερική παρέμβαση, αναπτύξει μια, περισσότερο ή λιγότερο, σύνθετη και εξ ολοκλήρου εσωτερική διαδικασία για την επίλυση των διαφορών. Από την άλλη μεριά, ο κατηγορούμενος συμμετέχων αθλητής αντιμετωπίζει συχνά τη διαδικασία όπως θα βίωνε ένας τουρίστας έναν τυφώνα στα νησιά Φίτζι: ένα τρομακτικό και μεμονωμένο συμβάν στη ζωή του για το οποίο είναι παντελώς απροετοίμαστος». Paulsson, J. (υποσημείωση 2 των παρουσών προτάσεων), σ. 361.

[44] Απόφαση του ΕΔΔΑ της 4ης Φεβρουαρίου 2019, Mutu και Pechstein κατά Ελβετίας (CE:ECHR:2018:1002JUD004057510, § 103 έως 108).

[45] Απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2023, International Skating Union κατά Επιτροπής (C-124/21 P, EU:C:2023:1012, σκέψη 223). Απόφαση του ΕΔΔΑ της 4ης Φεβρουαρίου 2019, Mutu και Pechstein κατά Ελβετίας (CE:ECHR:2018:1002JUD004057510, § 113).

[46] Για την ακρίβεια, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι σε σύγκριση με τους κανόνες της ISU, οι κανόνες της FIFA του 2001 δεν απαγορεύουν την πρόσβαση των ποδοσφαιριστών στα τακτικά δικαστήρια και, ως εκ τούτου, δεν ισοδυναμούν με υποχρεωτική διαιτησία. Η κατάσταση είναι σαφώς διαφορετική στο ισχύον άρθρο 59, παράγραφος 2, του καταστατικού της FIFA, το οποίο ευθυγραμμίζεται με τους κανόνες της ISU. Απόφαση του ΕΔΔΑ της 4ης Φεβρουαρίου 2019, Mutu και Pechstein κατά Ελβετίας (CE:ECHR:2018:1002JUD004057510, § 116).

76. Η δεύτερη διαφορά μεταξύ της εμπορικής διαιτησίας και του συστήματος επίλυσης διαφορών δυνάμει του καταστατικού της FIFA είναι η αυτονομία του συστήματος της FIFA όσον αφορά την εκτέλεση.

77. Στην περίπτωση που ένα εκ των μερών στην εμπορική διαιτησία αρνηθεί να εφαρμόσει τη διαιτητική απόφαση, το άλλο μέρος θα πρέπει να αποταθεί στα τακτικά δικαστήρια για την εκτέλεσή της. Όπως διευκρίνισε το Δικαστήριο στην απόφαση Nordsee (βλ. σημεία 65 και 66 των παρουσών προτάσεων), εφόσον απαιτηθεί η εκτέλεση αποφάσεως εντός της Ένωσης, το δικαστήριο του κράτους μέλους θα έχει τη δυνατότητα να ελέγξει τη συμβατότητα της διαιτητικής αποφάσεως με το δίκαιο της Ένωσης και, εφόσον το κρίνει απαραίτητο, να υποβάλει στο Δικαστήριο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως.

78. Κατ' αντιδιαστολή, στην περίπτωση που ένα εκ των εμπλεκομένων μερών αρνηθεί να εφαρμόσει απόφαση του CAS, θεωρώντας ότι αυτή παραβιάζει το δίκαιο της Ένωσης, δεν μπορεί απλώς να μη συμμορφωθεί προς την απόφαση αυτή, η δε FIFA δεν χρειάζεται να κινήσει τη διαδικασία εκτελέσεως ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Η FIFA μπορεί αφ' εαυτής να εκτελέσει την απόφαση. Πράγματι, στην υπό κρίση υπόθεση, η FIFA προέβη τόσο στην επιβολή προστίμων όσο και σε απαγόρευση εγγραφής παικτών, χωρίς χρειαστεί να προσφύγει σε δικαστήριο [47].

79. Σε ένα τέτοιο αυτόνομο σύστημα εκτέλεσης είναι απίθανο να επιληφθεί του ζητήματος συμβατότητας της διαιτητικής αποφάσεως προς το δίκαιο της Ένωσης «δικαστήριο» κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ στο πλαίσιο της διαδικασίας εκτελέσεως.

80. Ως εκ τούτου, είναι πολύ πιθανό τα δικαστικά μέσα έννομης προστασίας που θεωρήθηκε ότι επαρκούν προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματική δικαστική προστασία και η ομοιομορφία του δικαίου της Ένωσης στο πλαίσιο της εμπορικής διαιτησίας να μην επαρκούν όσον αφορά το επίμαχο εν προκειμένω αυτόνομο σύστημα υποχρεωτικής διαιτησίας (βλ. σημεία 111 έως 114 των παρουσών προτάσεων).

81. Για τους δύο αυτούς λόγους, φρονώ ότι οι κανόνες που αναπτύχθηκαν για την εμπορική διαιτησία στο πλαίσιο της νομολογίας Nordsee και EcoSwiss δεν μπορούν να τύχουν εφαρμογής στο σύστημα υποχρεωτικής διαιτησίας του CAS που έχει θεσπίσει η FIFA.

2. Η δυνατότητα εφαρμογής της νομολογίας Achmea

82. Η Royal Football Club Seraing και η Doyen Sports επικαλούνται την απόφαση Achmea προκειμένου να υποστηρίξουν ότι οι διαιτητικές αποφάσεις που εκδίδονται από το CAS πρέπει να υπόκεινται σε πραγματικό δικαστικό έλεγχο από εθνικά δικαστήρια, τα οποία πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να υποβάλουν ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης στο Δικαστήριο.

83. Στις γραπτές της παρατηρήσεις, η Επιτροπή επικαλείται επίσης την απόφαση Achmea προκειμένου να υποστηρίξει ότι τα εθνικά δικαστήρια πρέπει να μπορούν να ελέγχουν, μεταξύ άλλων, τη δυνατότητα υποβολής μιας διαφοράς σε διαιτησία.

[47] Η FIFA επιβεβαίωσε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ότι οι εξουσίες της στηρίζονται στο άρθρο 21 του πειθαρχικού κανονισμού της FIFA, ο οποίος είναι διαθέσιμος στην ηλεκτρονική διεύθυνση: https://digitalhub.fifa.com/m/59dca8ae619101cf/original/FIFA-Disciplinary-Code-2023.pdf.

84. Υπενθυμίζεται ότι, με την απόφαση Achmea, το Δικαστήριο απέρριψε τη δυνατότητα υποβολής στη διαιτησία των διαφορών που αφορούν κράτη μέλη βάσει διμερών επενδυτικών συμφωνιών (ΔΕΣ). Με τις συμφωνίες αυτές, τα κράτη μέλη συναινούν να μην υπόκεινται στη δικαιοδοσία των δικαστηρίων τους διαφορές μεταξύ επενδυτών και κρατών, ακόμη και εάν οι διαφορές αυτές αφορούν, ενδεχομένως, την εφαρμογή ή την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης. Κατά το Δικαστήριο, τα κράτη μέλη συναινούν στον πλήρη αποκλεισμό ενδεχόμενων παραβάσεων του δικαίου της Ένωσης από το «σύστημα ένδικων βοηθημάτων που το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ τους επιβάλλει να προβλέπουν στους τομείς που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης» [48].

85. Φρονώ ότι η λογική στην οποία στηρίζεται η απόφαση Achmea συνίσταται, πρωτίστως, στην αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης [49]. Η αποδοχή του αποκλεισμού ορισμένων διαφορών από τη δικαιοδοσία των δικαστηρίων των κρατών μελών όχι μόνο δεν διασφαλίζει την αποτελεσματική δικαστική προστασία αλλά στέλνει και εντελώς λάθος μήνυμα: ότι τα δικαστήρια αυτά ενδέχεται να μην είναι αρκούντως ανεξάρτητα και αμερόληπτα ώστε να αποφανθούν επί των διαφορών που ανακύπτουν μεταξύ επενδυτών και κρατών μελών.

86. Η εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την αμοιβαία εμπιστοσύνη στα δικαστήρια των κρατών μελών. Για τον λόγο αυτόν, και προκειμένου να εξασφαλιστεί η ομοιόμορφη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης σε ολόκληρη τη διαδικασία της προδικαστικής παραπομπής [50], κρίθηκε ότι οι ρήτρες διαιτησίας στις ΔΕΣ που συνάπτονται μεταξύ των κρατών μελών αντίκεινται στο δίκαιο της Ένωσης.

87. Υπέρ αυτής της ερμηνείας της απόφασης Achmea συνηγορεί το γεγονός ότι, σε αντίθεση με την εμπορική διαιτησία, στην απόφαση Achmea το Δικαστήριο δεν εξέτασε το ζήτημα εάν ο συνακόλουθος έλεγχος των διαιτητικών αποφάσεων που εκδίδονται βάσει των ΔΕΣ από τα εθνικά δικαστήρια μπορεί να θεραπεύσει την απουσία αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας [51]. Έκρινε απλώς ως απαράδεκτες τις γενικές ρυθμίσεις που αποκλείουν τη δικαιοδοσία των εθνικών δικαστηρίων. Συνεπώς, η επιχειρηματολογία της Royal Football Club Seraing και της Doyen Sports σχετικά με την ανάγκη πραγματικού δικαστικού ελέγχου των διαιτητικών αποφάσεων (βλ. σημείο 82 των παρουσών προτάσεων) δεν μπορεί να στηριχθεί στην απόφαση Achmea.

88. Ομοίως, στην απόφαση PL Holdings το Δικαστήριο έκρινε ότι η ακυρότητα διαιτητικής απόφασης εκδοθείσας στο πλαίσιο ΔΕΣ δεν μπορεί να θεραπευθεί είτε μέσω του εκ νέου ορισμού της διαιτητικής διαδικασίας ως ad hoc εκούσιας διαιτησίας είτε απλώς και μόνον επειδή το κράτος μέλος δεν αμφισβήτησε το κύρος της ρήτρας διαιτησίας που περιλαμβάνεται στη ΔΕΣ στο πλαίσιο συγκεκριμένης διαδικασίας διαιτησίας [52].

89. Οι εφαρμοστέοι στην υπό κρίση διαφορά βελγικοί κανόνες, σε συνδυασμό με την υποχρεωτική δικαιοδοσία του CAS δυνάμει του καταστατικού της FIFA, έχουν ως αποτέλεσμα να μην επιτρέπεται κατά παρόμοιο τρόπο στα εθνικά δικαστήρια να διασφαλίσουν την αποτελεσματική δικαστική προστασία των δικαιωμάτων που εγγυάται στους ιδιώτες το δίκαιο της

48 Απόφαση της 6ης Μαρτίου 2018, Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, σκέψη 55).

49 Απόφαση της 6ης Μαρτίου 2018, Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, σκέψη 34). Βλ., επίσης, Centeno Huerta, S., και Kuplewatzky, N., «On Achmea, the autonomy of union law, mutual trust and what lies ahead», *European Papers*, τόμος 4, τεύχος 1, 2019, σ. 61, σ. 65 έως 68.

50 Απόφαση της 6ης Μαρτίου 2018, Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, σκέψεις 36 και 37).

51 Απόφαση της 6ης Μαρτίου 2018, Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, σκέψεις 20, 52 και 53).

52 Απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 2021, PL Holdings (C-109/20, EU:C:2021:875, σκέψη 54).

Ένωσης. Παρά ταύτα, φρονώ ότι τούτο δεν είναι αρκετό ώστε να συγκριθεί το καθεστώς διαιτησίας της FIFA με την επίμαχη στην υπόθεση Achmea μορφή διαιτητικής δικαιοδοσίας. Επιπλέον, φρονώ ότι, στην υπό κρίση υπόθεση, δεν μπορεί να εφαρμοστεί η λογική που στηρίζεται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη.

90. Οι λόγοι που κατατείνουν σε αυτήν τη διαφοροποίηση είναι τρεις. Πρώτον, στην υπό κρίση υπόθεση δεν αμφισβητείται η καταρχήν συμμόρφωση του διαιτητικού συστήματος της FIFA προς το δίκαιο της Ένωσης [53]. Για την ακρίβεια, η πλειονότητα των μετεχόντων στην προκείμενη διαδικασία συμφωνεί ότι η διαιτησία στον αθλητισμό είναι χρήσιμη. Ομοίως, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξέδωσε το 2012 ψήφισμα σχετικά με την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής διάστασης του αθλητισμού στο οποίο αναγνωρίζει «τη νομιμότητα των αθλητικών δικαστηρίων για την επίλυση διαφορών στον τομέα του αθλητισμού στον βαθμό που σέβονται το θεμελιώδες δικαίωμα των πολιτών σε δίκαιη δίκη» [54].

91. Ως εκ τούτου, δεν τίθεται ζήτημα ενδεχόμενης αδυναμίας υποβολής σε διαιτησία όπως υποστηρίζει η Επιτροπή.

92. Δεύτερον, η επίμαχη στην υπό κρίση υπόθεση υποχρεωτική και αποκλειστική δικαιοδοσία του CAS δεν απορρέει ούτε από διεθνή συμφωνία που συνάφθηκε από κράτη μέλη ή μεταξύ κρατών μελών ούτε από την εκ μέρους τους άσκηση δημόσιας εξουσίας. Αντιθέτως, απορρέει από το καταστατικό της FIFA, ήτοι ενός ιδιωτικού οργανισμού. Το καταστατικό αυτό επ' ουδενί δύναται να δεσμεύει ή να περιορίζει τα κράτη μέλη όσον αφορά τη διασφάλιση αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας μέσω των δικαστικών τους συστημάτων. Συνεπώς, τα κράτη μέλη δεν έχουν επ' ουδενί συναινέσει στον αποκλεισμό της δικαιοδοσίας των δικαστηρίων τους.

93. Τρίτον, η απόφαση Achmea απευθύνεται στα κράτη μέλη και απαιτεί από αυτά να άρουν τις επιζήμιες επιπτώσεις που προκαλούν στην αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης στις δικαστικές τους αρχές οι ρήτρες διαιτησίας που προβλέπονται από τις ΔΕΣ [55]. Τούτο μπορεί να επιτευχθεί με ποικίλους τρόπους. Τα κράτη μέλη μπορούν να προβούν σε εκ νέου ερμηνεία των εν λόγω συμφωνιών [56], να αποχωρήσουν από αυτές [57] ή να μην αναγνωρίσουν τα έννομα αποτελέσματα

[53] Τούτο δεν σημαίνει ότι το CAS δεν δέχεται κριτική στη βιβλιογραφία. Για παράδειγμα, ορισμένοι συγγραφείς του ασκούν κριτική για την προβληματική εκ μέρους του αντιμετώπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: «Η αθλητική διαιτησία από το CAS, στο μέτρο που χαρακτηρίζεται ως "διαιτησία", είναι ικανή να χρησιμοποιεί την ευελιξία της διαιτησίας προκειμένου να ελίσσεται γύρω από τις διεκδικήσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων». Shahlaei, F., «The collision between human rights and arbitration: the game of inconsistencies at the Court of Arbitration for Sport», *Arbitration International*, τόμος 40, τεύχος 2, 2024, σ. 169, σ. 203. Ορισμένοι επισημαίνουν τους κινδύνους που εγκυμονεί ευρύτερα το CAS όσον αφορά τη δικαστική προστασία. Συναφώς, βλ. Anderson, J., «"Taking sports out of the courts": Alternative dispute resolution and the international Court of Arbitration for Sport», *Journal of Legal Aspects of Sport*, τόμος 10, 2000, σ. 123. Τέλος, το CAS έχει επίσης επικριθεί για την απουσία ορθής συμμόρφωσης προς το δίκαιο της Ένωσης. Βλ. Duval, A., «Towards a transnational Solange: The Court of Arbitration for Sport and EU law», σε Hörnle, T., Möllers, C., και Wagner, G. (επιμ.), *Gerichte und ihre Äquivalente*, Nomos, 2020, σ. 33.

[54] Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 2ας Φεβρουαρίου 2012 σχετικά με την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής διάστασης του αθλητισμού [2011/2087(INI)] (ΕΕ 2013, C 239E, σ. 46). Η δήλωση αυτή οδήγησε τον Duval να υποστηρίξει ότι τα εθνικά δικαστήρια θα πρέπει να υιοθετήσουν μια προσέγγιση που να προσομοιάζει προς αυτήν της αποφάσεως Solange κατά τον έλεγχο των διαιτητικών αποφάσεων του CAS. Duval, A. (υποσημείωση 53) σ. 42.

[55] Σχετικά με το πώς εξελίσσεται αυτό, βλ. Biondi A., και Sangiuolo, G., «Three years after Achmea: What is said, what is unsaid, and what could follow», σε Biondi, A., και Sangiuolo, G. (επιμ.), *The EU and the Rule of Law in International Economic Relations. An Agenda for an Enhanced Dialogue*, Edward Elgar, 2021. Για τις επιπτώσεις ενώπιον των δικαστηρίων που εκδικάζουν διαφορές μεταξύ επενδυτών και κρατών, βλ. Centeno Huerta και Kuplewatzky (υποσημείωση 49 των παρουσών προτάσεων), σ. 68 έως 74.

[56] Απόφαση της 18ης Νοεμβρίου 2003, Budějovický Budvar (C-216/01, EU:C:2003:618, σκέψη 169).

[57] Απόφαση της 18ης Νοεμβρίου 2003, Budějovický Budvar (C-216/01, EU:C:2003:618, σκέψη 170). Η Ένωση το έπραξε όσον αφορά τη Συνθήκη για τον Χάρτη Ενέργειας. Βλ. πρόταση απόφασης του Συμβουλίου σχετικά με την αποχώρηση της Ένωσης από τη Συνθήκη για τον Χάρτη Ενέργειας (COM/2023/447, τελικό), η οποία εγκρίθηκε από το Συμβούλιο στις 7 Μαρτίου 2024· απόφαση (ΕΕ) 2024/1638 του Συμβουλίου, της 30ής Μαΐου 2024, σχετικά με την αποχώρηση της Ένωσης από τη Συνθήκη για τον Χάρτη Ενέργειας ST 6509 2024 INIT (ΕΕ L 2024, σ. 1638).

των διαιτητικών αποφάσεων που στηρίζονται στις εν λόγω συμφωνίες [58]. Ωστόσο, ακόμη και εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι οι κανόνες της FIFA σχετικά με τη δικαιοδοσία του CAS είναι καταρχήν ασύμβατοι προς το δίκαιο της Ένωσης (ζήτημα το οποίο δεν τίθεται στην υπό κρίση υπόθεση), ο μοναδικός τρόπος που έχουν στη διάθεσή τους τα κράτη μέλη προκειμένου να εφαρμόσουν τη συγκεκριμένη διαπίστωση έγκειται στη μη αναγνώριση των συγκεκριμένων διαιτητικών αποφάσεων από τα δικαστήριά τους. Αναπόφευκτα, οποιαδήποτε μεταβολή του συστήματος διαιτησίας στο ποδόσφαιρο επαφίεται στη βούληση της FIFA.

94. Ως εκ τούτου, εκτός του ότι επαναλαμβάνει τη σημασία της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας και της ομοιομορφίας του δικαίου της Ένωσης, η απόφαση Achmea δεν φαίνεται να έχει προστιθέμενη αξία για τη νομολογία EcoSwiss όσον αφορά τα ζητήματα που εγείρονται με την υπό κρίση υπόθεση. Συναφώς, όπως ορθώς επισήμανε η FIFA κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, το Δικαστήριο δεν μνημονεύει καθόλου την απόφαση Achmea στην απόφαση που εξέδωσε επί της υποθέσεως International Skating Union κατά την ανάλυση της αθλητικής διαιτησίας ενώπιον του CAS.

3. Υποχρεωτική αθλητική διαιτησία ενώπιον του CAS και αποτελεσματική δικαστική προστασία

95. Όπως υπογραμμίστηκε σε προηγούμενα σημεία των παρουσών προτάσεων (βλ. IV.B.1), υπάρχουν δύο σημαντικές διαφορές μεταξύ της εμπορικής διαιτησίας και της αθλητικής διαιτησίας ενώπιον του CAS: πρώτον, ο υποχρεωτικός χαρακτήρας και η αυτονομία όσον αφορά την εκτέλεση. Κατά τη γνώμη μου, οι διαφορές αυτές επιτάσσουν την να εξεταστούν ειδικώς, υπό το πρίσμα της αρχής της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, τόσο το ζήτημα της πρόσβασης στη δικαιοσύνη όσο και το ζήτημα της έκτασης του δικαστικού ελέγχου.

96. Τούτο έχει ήδη διαπιστωθεί από το Δικαστήριο στην απόφαση International Skating Union [59], όπως την ερμηνεύω εγώ. Ωστόσο, στην υπόθεση εκείνη, το Δικαστήριο δεν εξέτασε ούτε τις αρμοδιότητες ούτε τις υποχρεώσεις των εθνικών δικαστηρίων. Εξέτασε απλώς τον αντίκτυπο των κανόνων της ISU στην παραβίαση του δικαίου του ανταγωνισμού. Παρά ταύτα, υπογραμμίζοντας τον υποχρεωτικό και αποκλειστικό χαρακτήρα της δικαιοδοσίας του CAS ως λόγου επιτάσεως της παραβάσεως του δικαίου του ανταγωνισμού από την ISU [60], το Δικαστήριο φαίνεται να υπονοεί ότι η διαιτησία του CAS χρήζει ιδιαίτερης προσεγγίσεως.

97. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της υπό κρίση υποθέσεως, η Ολλανδική Κυβέρνηση πρότεινε επίσης στο Δικαστήριο να ακολουθήσει ιδιαίτερη προσέγγιση όσον αφορά την υποχρεωτική διαιτησία, όπως είναι η αθλητική διαιτησία που προβλέπεται από το καταστατικό της FIFA. Ένας από τους λόγους για τους οποίους διατύπωσε την εν λόγω πρόταση συνίσταται στην ανάγκη διατηρήσεως του συστήματος εμπορικής διαιτησίας ως έχει.

98. Συμφωνώ. Εφόσον η υποχρεωτική αθλητική διαιτησία απαιτεί την ύπαρξη κανόνων οι οποίοι θα παρέχουν ευνοϊκότερη πρόσβαση στη δικαιοσύνη και διευρυμένο έλεγχο προκειμένου να ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, πρέπει να διακρίνεται από την εκουσίως αποδεκτή εμπορική διαιτησία, στο πλαίσιο της οποίας οι διαιτητικές αποφάσεις μπορούν να ελεγχθούν μόνο κατ' εξαίρεση και για περιορισμένους λόγους.

[58] Όπως συνέβη με τη διάταξη της 21ης Σεπτεμβρίου 2022, Romatsa κ.λπ. (C-333/19, EU:C:2022:749, σκέψη 43).

[59] Απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2023, International Skating Union κατά Επιτροπής (C-124/21 P, EU:C:2023:1012).

[60] Απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2023, International Skating Union κατά Επιτροπής (C-124/21 P, EU:C:2023:1012, σκέψη 228).

99. Ως εκ τούτου, η νομολογία EcoSwiss δεν μπορεί να τύχει αυτόματης μεταφοράς στην εξέταση της υποχρεωτικής αθλητικής διαιτησίας, όπως η επίμαχη εν προκειμένω. Στα σημεία που έπονται θα εξετάσω α) την πρόσβαση στη δικαιοσύνη και β) την έκταση του ελέγχου, στο πλαίσιο αυτό.

α) Πρόσβαση στη δικαιοσύνη

100. Η αυτονομία όσον αφορά την εκτέλεση των αποφάσεων του CAS στο σύστημα της FIFA μειώνει αναπόφευκτα και σημαντικά τη δυνατότητα των εθνικών δικαστηρίων ακόμη και να επιληφθούν υποθέσεων που αφορούν αποφάσεις του CAS.

101. Στην περίπτωση της εμπορικής διαιτησίας, το Δικαστήριο δεν χρειάστηκε να εξετάσει καν το ζήτημα της πρόσβασης στη δικαιοσύνη, καθόσον θεωρήθηκε ότι η πρόσβαση αυτή είναι, σε κάθε περίπτωση, εξασφαλισμένη στο στάδιο της εκτελέσεως.

102. Ωστόσο, η αυτονομία όσον αφορά την εκτέλεση των αποφάσεων που εκδίδονται στο πλαίσιο του συστήματος διαιτησίας της FIFA εγείρει ζήτημα ως προς το ποια είναι τα μέσα έννομης προστασίας που θα πρέπει να προβλέπονται από τα κράτη μέλη προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματική δικαστική προστασία έναντι αποφάσεων του CAS οι οποίες ενδέχεται να θίγουν δικαιώματα τα οποία εγγυάται το δίκαιο της Ένωσης.

103. Το ζήτημα αυτό συζητήθηκε τόσο στις γραπτές παρατηρήσεις των μετεχόντων στη διαδικασία όσο και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση. Για παράδειγμα, η Επιτροπή υποστήριξε ότι πρέπει να υπάρχει δυνατότητα άμεσου δικαστικού ελέγχου των αποφάσεων του CAS. Τούτο σημαίνει ότι οι ιδιώτες θα πρέπει να έχουν στη διάθεσή τους ένδικο βοήθημα το οποίο θα έχει ως συνέπεια την ακύρωση της διαιτητικής αποφάσεως και την κήρυξη των κανόνων της FIFA που κρίθηκε ότι συνιστούν παράβαση του δικαίου της Ένωσης ως ανίσχυρων. Άλλοι μετέχοντες στη διαδικασία, όπως η FIFA, φρονούν ότι δεν απαιτείται η πρόβλεψη μέσου παροχής άμεσης δικαστικής προστασίας. Αρκεί και η δυνατότητα έμμεσης αμφισβήτησης, π.χ. μέσω αγωγής αποζημιώσεως.

104. Κατά τη γνώμη μου, το Δικαστήριο έχει ήδη απαντήσει στο ως άνω δίλημμα στο πλαίσιο της αποφάσεως International Skating Union. Πρώτον, έκρινε ότι, σε περιπτώσεις στις οποίες η διαιτησία επιβάλλεται από τις αθλητικές οργανώσεις σε συλλόγους και αθλητές, η απαίτηση δικαστικού ελέγχου από τα εθνικά δικαστήρια «επιβάλλεται κατά μείζονα λόγο» [61]. Περαιτέρω, διευκρίνισε ότι το γεγονός ότι ένα πρόσωπο έχει τη δυνατότητα να ζητήσει την αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη δεν μπορεί να θεραπεύσει την έλλειψη μέσων έννομης προστασίας που παρέχουν στο εν λόγω πρόσωπο τη δυνατότητα να προσφύγει στο αρμόδιο εθνικό δικαστήριο προκειμένου να επιτύχει την παύση της συγκεκριμένης συμπεριφοράς ή, όταν αυτή συνίσταται σε πράξη, τον έλεγχο και την ακύρωση της πράξης [62].

105. Ως εκ τούτου, η αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας επιτάσσει την ύπαρξη ευθείας δικαστικής οδού για την εξέταση και, εφόσον κριθεί αναγκαίο, για την αποτροπή της εφαρμογής των κανόνων της FIFA που αντίκεινται στο δίκαιο της Ένωσης. Διαιτητικές αποφάσεις οι οποίες διαπιστώνουν τη συμβατότητα των κανόνων της FIFA προς το δίκαιο της Ένωσης δεν μπορούν να αποτελούν εμπόδιο στην εξουσία των εθνικών δικαστηρίων να ελέγχουν τα ίδια τη συμβατότητα αυτήν, παραπέμποντας, εφόσον είναι αναγκαίο, το ζήτημα της ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης στο Δικαστήριο.

[61] Απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2023, International Skating Union κατά Επιτροπής (C-124/21 P, EU:C:2023:1012, σκέψη 193).

[62] Απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2023, International Skating Union κατά Επιτροπής (C-124/21 P, EU:C:2023:1012, σκέψη 201).

106. Ως εκ τούτου, η αναγνώριση ισχύος δεδικασμένου σε μια διαιτητική απόφαση όσον αφορά την περιεχόμενη σε αυτή διαπίστωση ότι δεν υπήρξε παράβαση του δικαίου της Ένωσης αντίκειται στην αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας.

107. Κατά συνέπεια, εθνικός κανόνας όπως ο επίμαχος στην υπόθεση της κύριας δίκης, ο οποίος προσδίδει ισχύ δεδικασμένου στις διαιτητικές αποφάσεις του CAS πρέπει να παραμείνει ανεφάρμοστος προκειμένου να παρασχεθεί στον εθνικό δικαστή η δυνατότητα να ασκήσει την εξουσία δικαστικού ελέγχου των κανόνων της FIFA έναντι του δικαίου της Ένωσης [63].

β) Έκταση του ελέγχου

108. Ο περιορισμένος δικαστικός έλεγχος των αποφάσεων εμπορικής διαιτησίας δεν επαρκεί, κατά τη γνώμη μου, στο πλαίσιο του υποχρεωτικού και αποκλειστικού συστήματος διαιτησίας της FIFA.

109. Από τη νομολογία Eco Swiss συνάγεται ότι η έκταση του δικαστικού ελέγχου μπορεί να περιορίζεται στους κανόνες δημοσίας τάξεως. Παρά το γεγονός ότι το ακριβές νόημα και περιεχόμενο της δημόσιας τάξης της Ένωσης δεν είναι σαφώς καθορισμένα, φαίνεται ότι τα εν λόγω ζητήματα δεν αφορούν το σύνολο των κανόνων του δικαίου της Ένωσης αλλά μόνο τους κανόνες μεγαλύτερης δημόσιας σημασίας.

110. Ο δικαστικός έλεγχος βάσει των κανόνων δημοσίας τάξεως προφανώς δεν λαμβάνει υπόψη κάθε κανόνα του δικαίου της Ένωσης που απονέμει δικαίωμα σε έναν ιδιώτη.

111. Τούτο γίνεται αποδεκτό στο πλαίσιο της εμπορικής διαιτησίας, καθόσον μπορεί να θεωρηθεί ότι τα μέρη έχουν αποκλείσει οικειοθελώς την εφαρμογή ορισμένων κανόνων μιας έννομης τάξεως, αλλά δεν μπορούν να αποκλείσουν τους κανόνες δημοσίας τάξεως.

112. Ωστόσο, στην υποχρεωτική διαιτησία, όπως είναι η διαιτησία του CAS δυνάμει του καταστατικού της FIFA, τα μέρη δεν επιλέγουν εκουσίως να αποκλείσουν την εφαρμογή ορισμένων κανόνων του δικαίου της Ένωσης στις μεταξύ τους καταστάσεις.

113. Ως εκ τούτου, οι λόγοι που δικαιολογούν τον περιορισμένο χαρακτήρα του δικαστικού ελέγχου στην εμπορική διαιτησία δεν μπορούν να εφαρμοστούν με ευκολία στην υποχρεωτική διαιτησία.

114. Κατά συνέπεια, τα εθνικά δικαστήρια πρέπει να έχουν τη δυνατότητα ελέγχου των κανόνων της FIFA έναντι κάθε κανόνα του δικαίου της Ένωσης, παρά την ύπαρξη οποιασδήποτε αποφάσεως του CAS.

[63] Η FIFA, η UEFA και η URBSFA υποστηρίζουν ότι η Royal Football Club Seraing και η Doyen Sports είχαν στη διάθεσή τους πολυάριθμες δικαστικές οδούς στο Βέλγιο, γεγονός το οποίο αποδεικνύεται από τις λοιπές δικαστικές διαδικασίες που κινήθηκαν παράλληλα με την υπό κρίση υπόθεση [όπως η άσκηση αγωγών ενώπιον του Tribunal de première instance de Liège (πρωτοβάθμιου δικαστηρίου της Λιέγης, Βέλγιο)]. Το επιχείρημα αυτό, από μόνο του, ουδεμία επιρροή ασκεί όσον αφορά το μη συμβατό του κανόνα περί δεδικασμένου με την αποτελεσματική δικαστική προστασία στη διαδικασία που κατέληξε στην υπό κρίση προδικαστική παραπομπή. Κάθε διαθέσιμη από το εθνικό δίκαιο διαδικασία πρέπει να είναι αποτελεσματική αφ' εαυτής. Τούτο σημαίνει ότι δεν αρκεί μόνον η κίνηση μιας διαδικασίας αλλά και ότι το δικαστήριο που επιλαμβάνεται της υποθέσεως πρέπει να διαθέτει πραγματική εξουσία εξετάσεως των προβαλλόμενων ισχυρισμών και αποφάσεως επί των αιτημάτων των διαδίκων.

115. Θα πρέπει επίσης να μπορούν να διενεργήσουν τον ως άνω έλεγχο ανεξαρτήτως του τρόπου με τον οποίο έχει αχθεί η υπόθεση ενώπιόν τους: είτε άμεσα, ως μέτρο εκτελέσεως, είτε έμμεσα, ως παρεμπίπτον ζήτημα στο πλαίσιο διαφορετικής ένδικης διαδικασίας (όπως συμβαίνει στην υπό κρίση υπόθεση).

116. Ένα τελευταίο ζήτημα το οποίο δεν μπορεί να αγνοηθεί και το οποίο ανέκυψε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση είναι αυτό της δυνατότητας εφαρμογής της σύμβασης της Νέας Υόρκης[64], στην οποία αποτελούν συμβαλλόμενα μέρη όλα τα κράτη μέλη[65]. Μολονότι η σύμβαση της Νέας Υόρκης δεν είναι δεσμευτική για την Ένωση, το Δικαστήριο έχει λάβει και στο παρελθόν υπόψη του τις διεθνείς υποχρεώσεις των κρατών μελών[66], σύμφωνα με την εθιμική αρχή της καλής πίστεως.

117. Άπαντες οι μετέχοντες στην επ' ακροατηρίου συζήτηση συμφώνησαν ότι η σύμβαση της Νέας Υόρκης έχει εφαρμογή στις αποφάσεις του CAS.

118. Τούτο δεν είναι αυτονόητο. Αντιθέτως, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η υποχρεωτική διαιτησία δεν ανταποκρίνεται στην απαίτηση του άρθρου 2, παράγραφος 1, της σύμβασης της Νέας Υόρκης[67]. Με απλά λόγια, τα μέρη δεν έχουν «αποδεχθεί», όπερ σημαίνει εξ' όσων αντιλαμβάνομαι ότι δεν έχουν δεχθεί ελεύθερα και με τη συναίνεσή τους, την υποβολή όλων ή ορισμένων από τις μεταξύ τους διαφορές στη διαιτησία[68].

119. Η ερμηνεία αυτή θα επέτρεπε στα εθνικά δικαστήρια να ερμηνεύσουν τη σύμβαση της Νέας Υόρκης υπό την έννοια ότι αυτή δεν έχει εφαρμογή στην υποχρεωτική διαιτησία όπως η αθλητική διαιτησία της FIFA[69].

120. Εάν, ωστόσο, γίνει δεκτό ότι η σύμβαση της Νέας Υόρκης έχει όντως εφαρμογή, φρονώ ότι οι διατάξεις της δεν αντίκεινται στην ερμηνεία της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας που προτείνω όσον αφορά την υποχρεωτική διαιτησία.

[64] Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την αναγνώριση και την εκτέλεση αλλοδαπών διαιτητικών αποφάσεων (Νέα Υόρκη, 10 Ιουνίου 1958).

[65] Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή υποστήριξε, επικαλούμενη την απόφαση της 3ης Ιουνίου 2008, Intertanko κ.λπ. (C-308/06, EU:C:2008:312), ότι το Δικαστήριο οφείλει να ερμηνεύει το δίκαιο της Ένωσης σύμφωνα με τη σύμβαση της Νέας Υόρκης, προκειμένου να μην υποχρεώνει τα κράτη μέλη να παραβούν τις διεθνείς τους υποχρεώσεις.

[66] Απόφαση της 3ης Ιουνίου 2008, Intertanko κ.λπ. (C-308/06, EU:C:2008:312, σκέψη 52). Βλ., επίσης, απόφαση της 14ης Μαρτίου 2024, Επιτροπή κατά Ηνωμένου Βασιλείου (Απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου) (C-516/22, EU:C:2024:231, σκέψη 126).

[67] «Έκαστον των συμβαλλομένων Κρατών αναγνωρίζει την συμφωνίαν διά της οποίας τα μέρη υποχρεούνται να υποβάλλωσιν εις διαιτησίαν απάσας τας διαφοράς ή ωρισμένας εκ των διαφορών, αίτινες ανεφύησαν ή θα ηδύναντο να αναφυώσι μεταξύ των, αναφορικώς προς συγκεκριμένην έννομον σχέσιν, συμβατικήν ή εξωσυμβατικήν, αναφερομένην εις θέμα επιδεκτικόν ρυθμίσεως διά διαιτησίας».

[68] Βλ., επίσης, Born, G. B., *International Commercial Arbitration*, 3η έκδ., Wolters Kluwer, 2020, σ. 275, ο οποίος παρουσιάζει συγκριτική νομοθεσία και νομολογία (για παράδειγμα, από τις Ηνωμένες Πολιτείες, τον Καναδά, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιαπωνία, τη Γαλλία και τη Γερμανία) που ακολουθούν παρόμοια προσέγγιση όσον αφορά την ερμηνεία του εν λόγω άρθρου. Για ένα παρεμφερές επιχείρημα, ότι η σύμβαση εφαρμόζεται μόνο στην εκουσίως αποδεκτή διαιτησία, το οποίο παραπέμπει στο άρθρο 1, παράγραφος 2, της συμβάσεως της Νέας Υόρκης («Νοούνται ως "διαιτητικαί αποφάσεις" ουχί μόνον αι αποφάσεις αι εκδοθείσαι υπό διαιτητών διορισθέντων δια συγκεκριμένας περιπτώσεις, αλλ' ωσαύτως και εκείναι αίτινες εξεδόθησαν υπό μονίμων διαιτητικών οργάνων εις τα οποία τα μέρη υπεβλήθησαν»), βλ. Wolff, R., *New York Convention: Article-by-Article Commentary*, Bloomsbury Collections, 2019, σ. 37.

[69] Η (εκ νέου) ερμηνεία μιας διεθνούς συμβάσεως που δεσμεύει τα κράτη μέλη έχει θεωρηθεί ως δυνατότητα συμμόρφωσης προς τις υποχρεώσεις που υπέχουν από το άρθρο 351 ΣΛΕΕ. Βλ. απόφαση της 18ης Νοεμβρίου 2003, Budějovický Budvar (C-216/01, EU:C:2003:618, σκέψη 169).

121. Το άρθρο 5, παράγραφος 2, στοιχείο β', της σύμβασης της Νέας Υόρκης περιορίζει τον δικαστικό έλεγχο των διαιτητικών αποφάσεων σε ζητήματα δημοσίας τάξεως [70]. Η συγκεκριμένη διάταξη δεν έχει αυτοτελές νόημα στη σύμβαση αλλά, αντιθέτως, εξαρτάται από τις νομοθεσίες των συμβαλλομένων μερών [71].

122. Κατά συνέπεια, ένας από τους πιθανούς τρόπους προσεγγίσεως της δυνατότητας εφαρμογής της συμβάσεως της Νέας Υόρκης είναι να θεωρηθεί ότι, για τους σκοπούς της εν λόγω συμβάσεως, εμπίπτει στη δημόσια τάξη η ενωσιακή αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, η οποία, στην περίπτωση της υποχρεωτικής διαιτησίας, απαιτεί πλήρη δικαστικό έλεγχο [72]. Ως εκ τούτου, η συγκεκριμένη αρχή θα μπορούσε να λειτουργήσει ως πύλη εισόδου για τον πλήρη έλεγχο των διαιτητικών αποφάσεων όσον αφορά το εφαρμοστέο δίκαιο της Ένωσης.

4. Ενδιάμεσο συμπέρασμα

123. Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, φρονώ ότι το Δικαστήριο πρέπει να διευρύνει τις διαπιστώσεις στις οποίες κατέληξε στην απόφαση International Skating Union και να αναπτύξει μια χωριστή προσέγγιση του δικαστικού ελέγχου των διαιτητικών αποφάσεων στο πλαίσιο της υποχρεωτικής διαιτησίας, όπως είναι, βάσει του καταστατικού της FIFA, η διαδικασία ενώπιον του CAS.

124. Συναφώς, φρονώ ότι, πέραν των εξουσιών που διαθέτουν επί του παρόντος τα εθνικά δικαστήρια όσον αφορά την εμπορική διαιτησία, η αποτελεσματική δικαστική προστασία επιτάσσει να επεκταθούν και στην υποχρεωτική διαιτησία, τόσο η πρόσβαση στα εθνικά δικαστήρια όσο και οι ελεγκτικές τους εξουσίες.

125. Τα πρόσωπα τα οποία υποστηρίζουν ότι υπήρξε προσβολή των δικαιωμάτων που τους εγγυάται το δίκαιο της Ένωσης πρέπει να έχουν τη δυνατότητα άμεσης αμφισβήτησης των κανόνων της FIFA, παρά την ύπαρξη αποφάσεως του CAS που επικυρώνει τη νομιμότητά τους. Η έκταση του ελέγχου δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο στους κανόνες δημοσίας τάξεως αλλά θα πρέπει να περιλαμβάνει όλες τις σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης. Ο εν λόγω έλεγχος θα πρέπει να μπορεί να διενεργηθεί στο πλαίσιο όλων των ένδικων διαδικασιών, είτε πρόκειται για διαδικασίες στρεφόμενες ευθέως κατά των κανόνων της FIFA στο πλαίσιο της διαδικασίας εκτελέσεως διαιτητικής αποφάσεως του CAS είτε για διαδικασίες οι οποίες επιτρέπουν την άσκηση παρεμπίπτοντος ελέγχου, όπως αυτός που διενεργείται στο πλαίσιο αγωγής αποζημιώσεως.

126. Επί τη βάσει αυτής της προσεγγίσεως του συστήματος υποχρεωτικής διαιτησίας της FIFA από το CAS, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα ως ακολούθως. Το άρθρο 19, παράγραφος 1, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 267 ΣΛΕΕ και το άρθρο 47 του Χάρτη, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται στην εφαρμογή διατάξεων της εθνικής νομοθεσίας όπως το άρθρο 24 και το άρθρο 171, παράγραφος 3, σημείο 9, του code judiciaire (βελγικού κώδικα πολιτικής δικονομίας), οι οποίες προσδίδουν ισχύ δεδικασμένου σε διαιτητική

[70] Το άρθρο 5, παράγραφος 2, στοιχείο β', της εν λόγω συμβάσεως ορίζει ότι: «Η αναγνώρισις και εκτέλεσις διαιτητικής αποφάσεως θα δύναται ωσαύτως ν` απορριφθή, εάν η αρμοδία αρχή της χώρας ένθα ζητείται η αναγνώρισις και εκτέλεσις διαπιστώνη: [...] β) ότι η αναγνώρισις και εκτέλεσις της αποφάσεως θα ήτο αντίθετος προς την δημοσίαν τάξιν της εν λόγω χώρας».

[71] Στη βιβλιογραφία έχει χαρακτηριστεί ως «ατίθασο άλογο». Chatterjee, C., και Lefcovitch, A., «Recognition and Enforcement of Arbitral Awards: How Effective Is Article V of the New York Convention of 1958?», *International In-House Counsel Journal*, τόμος 9, 2016, σ. 1 έως 10.

[72] Ομοίως, ο γενικός εισαγγελέας A. Tizzano πρότεινε να θεωρηθεί ότι εμπίπτει στη δημόσια τάξη της Ένωσης το δικαίωμα υπερασπίσεως. Βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα A. Tizzano στην υπόθεση Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:265, σημεία 57 έως 61).

απόφαση της οποίας ο έλεγχος συμβατότητας προς το δίκαιο της Ένωσης διενεργήθηκε από δικαστήριο κράτους μη μέλους της Ένωσης, στο οποίο δεν επιτρέπεται να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα.

Γ. Δεύτερο προδικαστικό ερώτημα

127. Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, κατ' ουσίαν, εάν η αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, σε συνδυασμό με το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, αντιτίθεται σε κανόνα της εθνικής νομοθεσίας ο οποίος προσδίδει σε διαιτητική απόφαση αποδεικτική ισχύ έναντι τρίτων, στην περίπτωση που ο έλεγχος της συμβατότητάς της προς το δίκαιο της Ένωσης έχει διενεργηθεί από δικαστήριο τρίτης χώρας.

128. Εκτός από τη Royal Football Club Seraing και την Doyen Sports, όλοι οι λοιποί μετέχοντες στη διαδικασία συμφωνούν ότι οι σχετικοί με την αποδεικτική ισχύ των διαιτητικών αποφάσεων κανόνες δεν ασκούν καθοριστική επιρροή στην αποτελεσματική δικαστική προστασία.

129. Η Royal Football Club Seraing και η Doyen Sports υποστηρίζουν ότι εθνικοί κανόνες κατά τους οποίους οι διαιτητικές αποφάσεις έχουν, καταρχάς, αποδεικτική ισχύ έναντι τρίτων καθιστούν υπέρμετρα δυσχερή την άσκηση του δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, κυρίως λόγω της αντιστροφής των συνήθως εφαρμοστέων κανόνων όσον αφορά το βάρος απόδειξης.

130. Κατ' αντιδιαστολή, η FIFA και η UEFA, υποστηριζόμενες από τη URBSFA, διατείνονται ότι ο κανόνας περί αποδεικτικής ισχύος αποτελεί απλώς και μόνο μαχητό τεκμήριο και ότι, επιπλέον, αποτελεί προβλεπόμενο από το εγχώριο δίκαιο ένδικο βοήθημα διά του οποίου παρέχεται στον εθνικό δικαστή η δυνατότητα να αρνηθεί να αναγνωρίσει ή να εκτελέσει διαιτητική απόφαση κατά τρόπον ο οποίος συμμορφώνεται προς τις απαιτήσεις της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας.

131. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι οι επίμαχοι εθνικοί κανόνες δεν συνεπάγονται υπέρμετρη επιδείνωση του δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας στον βαθμό που έχουν απλώς εφαρμογή στα πραγματικά ζητήματα που διαπιστώνει η διαιτητική απόφαση.

132. Συμφωνώ με την Επιτροπή.

133. Είναι σημαντικό ότι, όπως διευκρινίζει το αιτούν δικαστήριο, ο εθνικός κανόνας ούτε απαγορεύει στο επίμαχο δικαστήριο να διασφαλίσει την πλήρη αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης ούτε του στερεί τη δυνατότητα προδικαστικής παραπομπής εφόσον κριθεί αναγκαίο.

134. Το μαχητό τεκμήριο της αποδεικτικής αξίας δεν εμποδίζει, κατά τη γνώμη μου, τα εθνικά δικαστήρια να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις που υπέχουν από το άρθρο 19, παράγραφος 1, ΣΕΕ, δεδομένου ότι αυτά διατηρούν τη δυνατότητα να εξασφαλίσουν την πλήρη εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης υποβάλλοντας στο Δικαστήριο, εφόσον το κρίνουν αναγκαίο, αίτηση προδικαστικής αποφάσεως.

135. Εν κατακλείδι, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα ως ακολούθως. Το άρθρο 19, παράγραφος 1, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 267 ΣΛΕΕ και το άρθρο 47 του Χάρτη, δεν αντιτίθεται σε κανόνα της εθνικής νομοθεσίας ο οποίος προσδίδει σε διαιτητική απόφαση μαχητή αποδεικτική ισχύ έναντι τρίτων, στην περίπτωση που ο έλεγχος συμβατότητάς της προς το δίκαιο της Ένωσης έχει διενεργηθεί από δικαστήριο τρίτης χώρας.

V. Πρόταση

136. Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που του υποβλήθηκαν από το Cour de cassation (Ακυρωτικό Δικαστήριο, Βέλγιο) ως ακολούθως:

1) Το άρθρο 19, παράγραφος 1, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 267 ΣΛΕΕ και το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

   έχει την έννοια ότι αντιτίθεται στην εφαρμογή διατάξεων της εθνικής νομοθεσίας, όπως το άρθρο 24 και το άρθρο 171, παράγραφος 3, σημείο 9, του code judiciaire (βελγικού κώδικα πολιτικής δικονομίας), οι οποίες προσδίδουν ισχύ δεδικασμένου σε διαιτητική απόφαση της οποίας ο έλεγχος συμβατότητας προς το δίκαιο της Ένωσης διενεργήθηκε από δικαστήριο κράτους μη μέλους της Ένωσης, στο οποίο δεν επιτρέπεται να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα.

2) Το άρθρο 19, παράγραφος 1, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 267 ΣΛΕΕ και το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

   έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε διάταξη της εθνικής νομοθεσίας η οποία προσδίδει σε διαιτητική απόφαση μαχητή αποδεικτική ισχύ έναντι τρίτων, σε περίπτωση που ο έλεγχος συμβατότητάς της προς το δίκαιο της Ένωσης έχει διενεργηθεί από δικαστήριο τρίτης χώρας.